

**UNIVERZA V LJUBLJANI
PEDAGOŠKA FAKULTETA**

Med besedilom in vizualno podprto pripovedjo – primerjava
pravljice in risanke

DIPLOMSKO DELO

PIRC MANCA

**UNIVERZA V LJUBLJANI
PEDAGOŠKA FAKULTETA
Študijski program: Razredni pouk**

Med besedilom in vizualno podprto pripovedjo – primerjava
pravljice in risanke

DIPLOMSKO DELO

Mentor:
red. prof. dr. Igor Saksida

Kandidatka:
Manca Pirc

Ljubljana, 2014

Pravljice so

Mnogi trdijo, da pravljic ni več.

To ni res.

Pravljice so čudeži drobnih doživetij.

Pravljice so sanje sredi belega dne.

Pravljice so potovanja v skrivne dežele preteklosti.

Pravljice so sončni žarki otroštva.

Pravljice so male skrivnosti malih ljudi.

Pravljice so fantastični drobci čudovitih slik življenja.

Pravljice sva jaz in ti.

(Franjo Francič)

ZAHVALA

Kdor ve, da nič ne ve, je moder.
Kdor ve, česa ne ve, lahko vpraša.
In kdor ve, kje bo dobil odgovor, ga lahko najde.

(Albert Einstein)

Iskreno se zahvaljujem mentorju prof. dr. Igorju Saksidi za mentorstvo, nasvete ter pomoč pri nastajanju diplomskega dela.

Zahvaljujem se mentorici na Osnovni šoli Oskarja Kovačiča, Petri Kokalj, ki mi je omogočila delo v razredu, me motivirala, pomagala ter mi s koristnimi nasveti olajšala marsikatero delo. Zahvalila bi se tudi učencem 2. b razreda Osnovne šole Oskarja Kovačiča, ki so mi z vztrajnostjo pomagali, četudi sem se kdaj razjezila.

Posebno bi se zahvalila tudi sošolkam za vse pogovore, zapiske in pomoč pri doseganju naših ciljev.

Posebej bi se zahvalila še sestri Anji za ves optimizem, pomoč, dobro voljo in spodbudne besede, ko mi je primanjkovalo motivacije.

Na tem mestu pa bi omenila še družino, ki me je spremljala in spodbujala na moji študijski poti.

IZVLEČEK

Pravljice so pomemben del otrokovega celostnega razvoja, so pa tudi edina književna oblika, ki otroka usmerja k odkrivanju lastne identitete in mu pokaže, katere izkušnje potrebuje za nadaljnji razvoj značaja. Čeprav se morda ne zavedamo, imajo pravljice zelo velik vpliv tako na otroke kot tudi odrasle. Vendar pa vedno več otrok posega po vizualno podprtih pripovedih, zato moramo otroku nuditi tako bralno kot tudi medijsko vzgojo in mu s tem pomagati pri izbiri kvalitetnih risank, razvoju kritičnega mišljenja in vrednotenja.

V prvem, teoretičnem delu diplomske naloge, smo opisali nekaj pomembnih pojmov v povezavi s temo. Najprej smo opredelili pojem pravljica, znotraj katerega smo zajeli njen pomen, vpliv na otroke, kateri populaciji ljudi je namenjena. Omenili smo, kaj je motivacija in kakšno vlogo igra pri bralnem procesu. V nadaljevanju smo opisali tudi bralni razvoj otroka, povedali nekaj o tem, kako otroci doživljajo pravljice, da lahko resno vplivajo na otrokovo življenje in da so za normalen razvoj otroka še kako pomembne. Opredelili smo tudi risanko, nekaj povedali o prednostih in slabostih, ki se pojavljajo. Omenili in predstavili pa smo tudi Animateko (mednarodni festival animiranega filma) in program Slon, ki je namenjen najmlajšim udeležencem.

V drugem delu diplomske naloge smo primerjali risanko in pravljico ter sodelovali z učenci Osnovne šole Oskarja Kovačiča. Najprej smo brali pravljico *Peter Pan*, nato pa gledali posneto vizualno pripoved. Pri pravljici o Palčici smo najprej gledali risanko in nato poslušali še pravljico. Opazovali smo razlike pri doživljanju ob gledanju in poslušanju. Ugotovili smo, da je pri branju, kar se tiče motivacije, pomembna dramatizacija, saj otrokom dvigne raven zanimanja. Risanka pa otroku tako ali tako nudi neko zadovoljstvo in veselje, le da je pisana in da ima premikajoče se sličice.

V tretjem delu diplomske naloge smo z učenci v sodelovanju z Animateko snemali še risanko.

Ključne besede: pravljica, risanka, motivacija, vpliv pravljice, Animateka, medijska vzgoja, bralna vzgoja, bralni razvoj.

ABSTRACT

Fairy tales are an important part of a child's integrated development, as well as the only literary form that guides the child to discover his own identity and shows him which experiences he may need for further development of his character. Although we may not realize what a great influence have fairytales on both, children and adults. However, more and more children interferes with the visually supported stories, so we need to give the child education by both reading and media and also assist in choosing quality cartoons as well developing critical thinking and evaluation.

The first, theoretical part of the thesis, describes some important concepts related to the topic. In the beginning the concept of a fairy tale is described in which its significance, impact on children and the focus population is covered. We mentioned what motivation is and its role in the reading process. Further on a child's reading development is described, being said something about how children experience a fairy tale that could seriously affect their life hence is extremely important for the normal development of a child. We identified a cartoon and pointed out the advantages and disadvantages that arise. We mentioned and introduced Animateka (International Animated Film Festival) and Elephant Programme, which aims at the youngest participants.

In the second part of the thesis we compared cartoon and a fairy tale while cooperating with scholars from Oskar Kovačič primary school. At first we read a fairy tale of Peter Pan and after we watched animated movie. With the fairy tale of Thumbelina we did the opposite, first we watched the animated movie and after listened to the story. We observed differences in the experience of watching and listening. We noticed that with reading children were motivated by dramatization which raised their level of interest. The cartoon is a matter of satisfaction and joy to a child in any way, with just being colourful and animated.

In the third part of the thesis we have made an animated movie in a collaboration with scholars and Animateka.

Key words: fairy tale, cartoon, motivation, Animateka, the impact of fairy tale, media education, reading education, reading development

KAZALO

1	UVOD	1
1.1	Cilji in pomen teme	1
2	PRAVLJICA.....	3
2.1	Oprelitev in klasifikacija pravljice	3
2.1.1	Oprelitve otrok	8
2.2	Komu so pravljice namenjene in zakaj?	9
2.3	O pomenu pravljic	11
2.3.1	Kakšno vlogo igrajo pravljice pri vzgoji otroka?	12
2.4	Bralni razvoj otroka	15
2.4.1	Senzomotorno obdobje in obdobje praktične inteligence:.....	15
2.4.2	Obdobje intuitivne inteligence	16
2.4.3	Obdobje konkretnih/logičnih intelektualnih operacij.....	17
2.4.4	Obdobje abstraktne inteligence	17
2.5	Motivacija za branje	18
2.5.1	Kaj je motivacija?.....	20
2.6	Motivacija s pomočjo pravljic.....	23
2.7	O otroškem doživljanju pravljic	24
2.7.1	Vpliv pravljice na otroka	26
2.8	Pravljice v šoli?	29
3	VIZUALNO PODPRTA PRIPOVED	31
3.1	Oprelitev risanke	31
3.1.1	Oprelitve otrok	32
3.2	Otrok in risanka	33
3.2.1	Prednosti in slabosti risanke.....	35
3.3	Medijska vzgoja v šoli?	43
3.3.1	Risanka kot motivacija za branje?	48
3.4	Animateka in program Slon.....	49
4	RISANKA ALI PRAVLJICA?	51
5	EMPIRIČNI DEL.....	53
5.1	Oprelitev problema	53
5.2	Cilji	53
5.3	Hipoteze	54
5.4	Primerjava risanke in pravljice	54

5.4.1	<i>Peter Pan</i>	54
5.4.2	<i>Palčica</i>	55
5.5	Snemanje risanke	58
5.6	Rezultati in interpretacija le-teh.....	60
6	SKLEP	65
7	LITERATURA.....	68
8	PRILOGE	71

1 UVOD

1.1 Cilji in pomen teme

*Pravljice, ki so mi jih pripovedovali v otroštvu, imajo globlji pomen kakor resnice,
katere me je naučilo življenje.*

(Friedrich von Schiller)

Pravljice igrajo v našem življenju prav posebno vlogo, saj so prva literatura, s katero smo se kot otroci srečali, in ki je imela velik vpliv na naš mentalni, domišljjski, čustveni ter moralni razvoj. Verjetno se vsak izmed nas spomni večerov, ko so nam starši prebirali naše najljubše zgodbe, ki smo jih želeli vsakič znova poslušati, pa čeprav smo jih slišali tolikokrat, da smo jih znali že na pamet. Čeprav se nismo poglobljali v podrobnosti, smo še vseeno prepoznali sporočilno vrednost pravljice in prav zaradi tega smo jo želeli slišati vedno znova in znova. Ob branju smo si predstavljali podobe glavnih junakov, si v mislih zamišljali lepoto princeske, hudobijo zlobne mačehe, ljubezen princa na belem konju in zanimiva nadnaravna bitja. Poistovetili smo se z glavnimi junaki ter z njimi doživljali čustva ljubezni, strahu, sovraštva, ljubosumja itd. Razvijali smo domišljijo, se potopili v nerealni svet, zaplavali med oblake in samo napeto poslušali, kaj se bo zgodilo.

Preko pravljic smo kot otroci prepoznavali tudi življenjske resnice, čeprav nezavedno. Prepoznavali smo dobro in zlo, ugotovili, da ima laž res kratke noge, videli razlike med bogastvom in revščino ter vedno navijali za dober konec. Te resnice so nam bile prikazane tako, da smo jih najbolje razumeli, na način, ki nam je bil znan. Preko pravljic. In kako smo bili šele veseli, ko smo izvedeli, da je po naši najljubši pravljici posneta tudi risanka!

Ko so nam starši brali pravljice, smo lahko razvijali našo domišljijo in si predstavljali junake, kot smo si jih zamislili, risanka pa tega dela ne omogoča. V risanki domišljija izgubi celoten pomen, saj so liki že prikazani in si jih ne moremo več predstavljati po svoje.

Kljub temu vedno več otrok posega po virtualno podprtih pripovedih in tako junake spoznavajo le preko vizualnih medijev, čeprav sta branje in pripovedovanje zelo pomemben del otrokovega odraščanja. Otroci imajo in bodo vedno imeli radi pravljice, le da jih sedaj zamenjujejo z njihovimi vizualno podprtimi pripovedmi.

Namen diplomske naloge je pri otrocih raziskati razlike v doživljanju pri poslušanju pravljic in pri gledanju risank. V teoretičnem delu smo se osredotočili na pravljico in risanko ter na razlike med njima. Zanimalo nas je tudi, kakšna je didaktična vrednost pravljice in ali lahko uporabimo risanko kot motivacijo za branje. V sodelovanju z Animateko smo z učenci posneli tudi risanko.

2 PRAVLJICA

2.1 Opredelitev in klasifikacija pravljice

- V *Slovarju slovenskega knjižnega jezika* je pravljica opisana kot:

právljica -e ž (á) **1.** lit. *pripoved, v kateri se dogajajo neverjetne, samo v domišljiji mogoče stvari in v kateri navadno zmaga dobro.*

- V *Leksikonu Cankarjeve založbe* je pod geslom literatura zapisano:

Pravljica je pripovedna forma, pripoved o realnih pripetljajih, povezanih s čudežnimi, fantastičnimi, neverjetnimi dogodki, močno prežeta z domišljijo, zakoreninjena v podzavestnem in mitičnem.

Značilne zanjo so ostra delitev dobrega in zlega, ponavljajoči se liki, motivi, mistična števila itd.

Pravljice so po besedah Lévi Straussa le »oslabljeni mit« in imajo zato isto strukturo: pravljичni junaki so posredovalni in dvoumni liki (Goljevšček, 1991, str. 21).

Zanimivo razlago pravljic najdemo pri francoskem raziskovalcu Greimasu (Goljevšček, 1991, str. 21). Pravljичne funkcije je razdelil v pare in dobil dve seriji, *negativno* (na začetku pravljice, ko se nad junaka zgrnejo nesreče) in *pozitivno* (na koncu, ko junak doživi zmagoslavje in srečo). Smisel in naloga pravljичnega dogajanja je, da negativno serijo spremeni v pozitivno. Ob preizkušnjah (motiv, ki se v pravljicah kar naprej ponavlja), ki jih junak prestaja, se dogajanje pretehta iz ene serije v drugo.

V knjigi Alenke Goljevšček (1991) so predstavljene različne teorije o tem, kako so pravljice nastale in kako so se širile:

- ♦ *Indogermanska teorija:* pravljice so nastale na indijskih tleh in se po različnih migracijskih poteh od ust do ust razširile po svetu. Zagovorniki: Christopher Benfey, Kevin Sidow.

- ♦ Mitološka teorija: pravljice so se razvile iz starih verovanj in mitov, ko so ti izgubili svojo verovanjsko vrednost. Zagovorniki: Vladimir Propp, James George Frazer.
- ♦ Antropološka teorija: pravljice so nastale v različnih, med seboj neodvisnih središčih, nastajajo lahko kjerkoli, kajti struktura človeškega duha je vsepovsod ista. Zagovorniki: Edward Burnett Tylor, Joseph Bédier.
- ♦ Antropološko-etnološka teorija: vsebino mitov in pravljic je navezala na običaje, rituale, miselne obrazce in izkustva sanj. Nekateri avtorji poudarjajo predvsem vidik smrti in onstranstva (Siuts, Naumann), drugi vidik magije (Lang), tretji vidik različnih obredov, poročnih norm in praktik, zbranih in popisanih v delih klasikov E. B. Tylorja, J. Frazerja in B. Malinovskega (Saintyves, Meuli, Propp, Eliade, Meletinski, Gehrts ...).

Pravljica je pripovedna zvrst, v kateri nastopajo nadnaravna bitja (škratje, velikani, govoreče živali, čarovnice, dobre vile ...). In prav zaradi tega domišljjskega sveta so za otroke tako zanimive. Čas in prostor sta v pravljicah nedoločena, kar otroke s kratkim uvodom (nekoč pred davnimi časi, za devetimi gorami in devetimi vodami ...) še bolj odpelje daleč stran. Čas ne teče običajno, kot smo vajeni (stoletni spanec je nekaj povsem normalnega itd.). To je tudi razlika, ki pravljico loči od mitov in legend, ki se ponavadi naslanjajo na resnične osebe, kraje in dogodke. Pravljične osebe tudi niso individualni liki, temveč so ponavadi omenjeni celo brez imena (priden, dober, hudoben, len, lepa princeska ...)

V vsaki pravljici najdemo glavnega junaka, po srcu dobrega, ki pa ima zlobnega nasprotnika, ki mu želi vse najslabše. Mora ga premagati za dobrobit vseh, katerih sreča je odvisna od glavnega junaka. Dobro ponavadi vedno premaga zlo (vendar ne vedno).

Zelo pogosta so pravljična števila (3, 9, 12) in čarobni predmeti (leteče preproge, mošnje brez dna ...) Če smo pozorni, skoraj vsaka pravljica govori o spremembi glavnega junaka. Spremembi, ki junaku postavi življenje na glavo, in po tem ni nič več tako, kot je bilo. Revez postane kralj, princeska se poroči ... Glavni junak odrašča (Kordigel Aberšek, 1991).

Pravljice delimo na:

- ljudske,
- klasične avtorske (umetne) pravljice in
- sodobne pravljice, ki jih delimo na:
 - kratke sodobne pravljice in
 - obsežne sodobne pravljice (fantastične pripovedi).

- LJUDSKA PRAVLJICA

Ljudska pravljica sodi med najstarejše in najbolj razširjene literarne žanre. Zgodbe so se sprva širile z ustnim izročilom, prehajale iz roda v rod ter se tako tudi spreminjale in prilagajale. Zgodbe sprva niso bile namenjene otroški populaciji, saj so vsebovale veliko tabuiziranih tem o spolnosti, nasilju, smrti, grobega humorja ... Kasneje, v 16. in 17. stoletju, pa se je začel proces, pri katerem so se zgodbe spremenile. Izobraženci, med njimi tudi brata Grimm, so začeli te folklorne zgodbe predelovati moralnim zahtevam svojega časa (Bettelheim, 1999).

Ljudska pravljica sodi po obliki med krajše prozne oblike. Značilno je enodimenzionalno dogajanje, kar pomeni, da sta resničnost in čudežnost neločljivo prepleteni; liki se zato prav nič ne čudijo nadnaravnim in čudežnim pojavom ter nastopom bajnih bitij, saj doživljajo svet na magičen način. Značilno je črno-belo slikanje oseb, kar sproži predstavo o eni pomembni lastnosti književnega lika. Osebe so poimenovane po poklicu, družbenem položaju ali kakšni drugi lastnosti, hkrati pa določen lik predstavlja vedno isto lastnost (zlobna mačeha, lepa princesa ...). Čas in kraj dogajanja v ljudski pravljici nista določena, osebe pa so tipi (kralj, kraljica, babica, dedek, vnuček, trije bratje, čarovnica itd.). Književni liki so brez individualnih značajskih lastnosti. Konec je vedno srečen (Haramija, 2012).

Vladimir Propp je v knjigi *Morfologija pravljice* (2005) pokazal, da imajo vse pravljice (vsaj približno) enako strukturo, ki jo je predstavil s pomočjo funkcije književnih likov. Propp deli funkcije književnih likov glede na vršilce dogajanja (subjekte):

- nasprotniki (delanje škode, bitka proti junaku, preganjanje),
- darovalci (pripravijo in izročijo čarobno sredstvo),
- pomočniki (pomagajo junaku pri premiku v prostoru ali kadar je v zagati ipd.),

- pogrešana oseba (postavljena je težka naloga, označevanje junaka, prepoznavanje, kaznovanje nasprotnika),
- junak (literarni lik, ki mora imeti heroične lastnosti, da uspešno reši nalogo),
- lažni junak (na koncu vedno razkrinkan).

Tudi Alenka Goljevšček govori v delu *Pravljice kaj ste?* o štirih vrednostnih stalnicah v pravljicah:

- izročnost (pravljичni lik naloge ne izbere sam, temveč je zanjo izbran ali določen),
- selstvo (potovanje je v pravljici nujnost, na to pravljичno dimenzijo opozarja že Max Lüthi),
- zajedalstvo (junak ne pride do srečnega konca z delom, to je v pravljicah prisotno bolj kot kazen, temveč pridobiva dobrine od drugih),
- milenarizem (vera v odrešitev na Zemlji).

- KLASIČNA/AVTORSKA PRAVLJICA

Klasična avtorska pravljica se po folklorni pravljici neposredno zgleduje po strukturi, temah in motivih, od nje pa se loči po poetiki, ki je izrazito avtorska. Klasična pravljica se dogaja v sodobnem času, ki ima precej drugačne zakonitosti od tistega, ko so nastajala prva avtorska pravljичna besedila. Še vedno se pojavljajo bivanjske teme in odnosi, slikani na podobo arhaizirane družbe. Tipična značilnost takšnega pravljичnega sveta je vaška pokrajina, v živalski pravljici pogosto tudi naravno okolje živali, gozd, jase; književni liki se večinoma z urbanim svetom ne srečujejo. Glavni literarni liki imajo navadno že imena ter niso poimenovani po poklici, stanu kot v ljudski pravljici. Večinoma ima klasična pravljica standardne začetke (nekoč, predavnimi časi ...), ni pa nujno. Iracionalni liki so še vedno najpogostejša pravljичna bitja, kot jih poznamo že iz ljudske pravljice (vile, zmaji, škratje, palčki ...). Praviloma gre za krajše literarno delo, značilna je enodimenzionalnost dogajanja, etična polarizacija likov in dogodkov, poglobljena karakterizacija likov ter podrobnejši krajevni in časovni opis.

V slovenskem prostoru lahko takšen vzorec opazujemo v večini pravljic Ele Peroci, Kristine Brenk, Svetlane Makarovič, nekaterih delih Ferija Lainščka (npr. zbirka *Mislíce*), Bine Štampe Žmavc (zbirka *Cesar in roža*) (Haramija, 2012).

- SODOBNA PRAVLJICA

V drugi polovici 20. stoletja se je klasična pravljica umaknila v ozadje. Pojavila se je nova vrsta pravljice, sodobna pravljica. Prilastek sodoben izraža, da je dogajanje vpeto v sodoben prostor in čas, čeprav se še vedno ohranjajo pravljčni elementi. Termin sodobna pravljica vsebuje dva vzorca besedil, in sicer kratko sodobno pravljico in fantastično pripoved.

Sodobna pravljica se po svoji zgradbi, motivih, temah, književnih likih naslanja na tradicijske vzorce ljudske in/ali klasične umetne pravljice. Hkrati pa se razvija v smer individualiziranih karakterjev. Torej književni liki niso več tipi, temveč so poimenovani z imeni, imajo individualno izrisane lastnosti, torej slikanje oseb ni več črno-belo, vendar pa bralec zlahka ločuje med dobrim in zlim likom. Sodobna pravljica ima precej natančno določljiva književni čas in prostor (pri čemer je nujni književni čas sodobnost, prostor pa mestno okolje) in odpira sodobne teme. V sodobnih pravljicah ni več govora o revnih, delavnih kmetih, lepih princeskah, zlobnih zmajih, dobrih princih. Književne osebe ne potujejo več peš ali na belih konjih, temveč s sodobnimi prevoznimi sredstvi, za komunikacijo uporabljajo telefone in računalnike. Začetki in konci niso več tipizirani, vendar je konec še vedno praviloma srečen. V sodobni pravljici pripovedovalec ne nagovarja bralca (pogosto v ljudski in klasični pravljici), temveč se osredotoča na zgodbo samo, ne dodaja svojih mnenj in oznak. Je nevtralni pripovedovalec (Haramija, 2012).

Kratka sodobna pravljica

Marjana Kobe je v študiji *Sodobna pravljica* potrdila, da sega predhodni literarni vzorec kratke sodobne pravljice v 19. stoletje. Je krajše literarno delo, obsega od 1,5 do 10 strani. Ima pravljčne značilnosti in značilno sodobnost sedanjega časa in prostora.

Glede na glavni literarni lik se je razvilo več različic kratke sodobne pravljice (Haramija, 2012):

- z otroškim glavnim literarnim likom,
- z oživljeno igračo/oživljenim predmetom kot glavnim literarnim likom,
- s posebjeno živaljo kot glavnim literarnim likom,
- s posebjeno rastlino kot glavnim literarnim likom,
- s posebjenim nebesnim telesom kot glavnim literarnim likom,
- z glavnim literarnim likom, ki je znan iz ljudskega pravljčnega izročila.

Fantastična pripoved

Definicija termina fantastična pripoved v knjigi Metke Kordigel Aberšek *Didaktika mladinske književnosti*: »Dogajanje poteka na dveh ravninah: realni in fantastični; prehajanje iz realne na fantastično raven je mogoče razložiti z razlogi, ki veljajo v realnem svetu, v fantastičnem svetu veljajo zakoni otrokovih želja, pripoved se konča z vrnitvijo v realni svet. Ta vrnitev je pojasnjena z razlogi, ki veljajo v realnosti.« (Haramija (2012) po Kordigel Aberšek 2008: 415-416).

Fantastična pripoved se je razvila šele v 20. stoletju, zato je sorazmerno nova književna vrsta v mladinski književnosti.

Navadno gre za daljša prozna besedila, ki zajemajo fantastične, pravljичne elemente, hkratno, vzporedno ali zaporedno pojavljanje realnega in irealnega literarnega prostora ter literarnih likov v njih, prisotna je natančnejša karakterizacija likov, sorazmerno natančno sta določena književni čas in prostor, jasno je razvidna ločnica med realnim in fantastičnim, kar je temelj dvodimenzionalnosti.

Med fantastične pripovedi sodijo npr. nekatere pripovedi Bogdana Novaka (*Zelena pošast, Zaljubljeni vampir in Strašljiva Stahovica*) ter delo Mihe Mazzinija *Drevo glasov* (Haramija, 2012).

2.1.1 Opredelitve otrok

Otroke v šoli sem vprašala na kaj pomislijo oziroma kaj si predstavljajo pod besedo PRAVLJICA. Dobila sem naslednje odgovore:

- Pravlјica je napisana zgodba.
- V šoli tudi beremo pravljice, vendar je bolje, ko nam jo prebere učiteljica.
- Pravlјica so take stvari, da otroka razveselijo.
- Pravlјice so za lahko noč.
- Komaj čakam zvečer, ko nama z bratcem očka pripoveduje pravljice, včasih pa tudi mami.
- Tudi jaz želim biti princeska, o kateri mi pripoveduje mamica. Samo princa pa res ne rabim.

Nekateri odgovori otrok so me zelo prijetno presenetili. Pri vprašanju, kaj je pravljica, so bili odgovori bolj izvorni kakor pri vprašanju, kaj je risanka (v nadaljevanju). Bila sem presenečena, saj sem pričakovala ravno obratno, glede na to, da se dandanašnje generacije bolj poslužujejo vizualno podprtih pripovedi, kar se očitno pozna pri jezikovnih zmožnostih, razvijanju besednega zaklada in uporabi domišljije, ki se bolje razvija ob branju.

2.2 Komu so pravljice namenjene in zakaj?

Nekega dne boste dovolj stari, da boste spet začeli brati pravljice.

(Clive Staples Lewis)

»V celotni »otroški književnosti« ne bi našli skorajda ničesar, kar bi lahko v omenjenih in številnih drugih pogledih tako obogatilo in zadovoljilo otroka in odraslega kakor ljudska pravljica« (Bettelheim, 1999, str. 9).

Pravljice vse do 18. stoletja niso bile namenjene le otrokom, temveč so jih poslušali in brali tudi odrasli. Od bratov Grimm naprej pa so ugotovili, da so pravljice namenjene otrokom. Kakor je dejal Jakob Grimm (1819), so bile pravljice namenjene prvotno odraslim: »/.../ Pravljice niso napisane za otroke, čeprav si jih zelo žele, in to me veseli ... Te pravljice so se zato udomačile med njimi, ker imajo otroci sposobnost dojetja epskih stvaritev; torej se moramo zahvaliti predvsem njihovi čudi, ki je tudi pripomogla k njihovem ohranjanju /.../«.

Tudi Milena Mileva Blažič trdi, da so bile »v času zapisa prvih pravljič v 15. in 16. stoletju le-te namenjene izključno odraslim, ker so vsebovale različne, za otroke neprimerne prvine, na primer nasilje, spolnost in podobno. Najbolj izrazit primer je zbirka arabskih pravljič *Tisoč in ena noč*, ki je otrokom namenjena le v priredbi, sicer pa vsebuje veliko podrobnih prizorov spolnosti in nasilja. Dejstvo je, da otroci in odrasli pravljice različno berejo in razumejo. Otroci ne dovolijo, da jim pravljjično iluzijo podreš s konkretno razumsko analizo besedila, pravljice hočejo doživljati in ne analizirati. Prav tako ne berejo konteksta. Opažam, da se temu upira tudi vse več mladih odraslih, ki

predstavljajo večino med mojimi študenti. To je znak, da niso pripravljeni odrasti« (Plahuta Simčič, 2012).

Včasih so si pravljice pripovedovali v večjih družbah, kjer so lahko odrasli tolažili svoje otroke ob grozljivih dogodkih in jim bili v pomoč pri dodatni razlagi pravljice. Pravljice so nekoč prehajale iz roda v rod, se spreminjale in dobivale vrednost. Šele ko so pravljice začeli tiskati, se je vzpodbudilo njihovo zapisovanje, raziskovanje in preučevanje (Goljevšček, 1991).

Brata Grimm sta pravljice najprej namenjala učenjakom, šele nato ugotovila, da bi bile s primernimi ilustracijam in moralnimi vrednotami morda zanimive, vzgojne in poučne tudi za otroke. Pravljice sta priredila, izpustila dele za odrasle (spolnost, nasilje), dodala ilustracije in nastale so pravljice za otroke (Bettelheim, 1999).

Pravljice imajo ne glede na starost in spol junaka zelo velik psihološki vpliv tako na dekleta kot tudi na fante, ne glede na to, katere starosti so. Pravljice otroku omogočajo različne identifikacije, saj je iz njih možno črpati bogate osebne pomene (Bettelheim, 1999).

Otroci se pravljic ne naveličajo niti v dobi odraščanja, ker je sporočilo pravljic življenjsko. Zato pravljice niso namenjene le najmlajšim otrokom, temveč so primerne tudi za starejše otroke. Otroci se ponavadi ne poglobljajo v podrobnosti pravljic, zelo dobro pa razumejo njihovo sporočilo.

Sodobni starši pravljice pogosto podcenjujejo, ne zavedajo se njihove dejanske vrednosti, zato otroke posedejo pred televizijo, čeprav bi se morali zavedati, da vsaj klasične pravljice vsebujejo veliko vzgojnih sporočil, sporočil o pomembnih življenjskih dogodkih, kot so rojstvo, poroka, smrt ... In to bi morali otroci spoznavati ob svojih starših, kakor včasih, ko so otroci imeli ob sebi starše za pojasnila in tolažbo.

Kakor navajata Jana Milčinski in Slavica Pogačnik-Toličič (1992, str. 25): »Otrok poleg življenjskih dogodkov spozna tudi moralne vrednote. Nauči se, da je dobrota vedno poplačana, da je strpnost vrlina, da mora spoštovati drugačnost itd. Nauči se tudi dobrohotnosti, ne le do vseh ljudi, temveč do vseh živih bitij«.

»Zato je pravljica mikavna za otroke in odrasle. V njej se skriva neka posebna dežela, Indija Koromandija, kjer se človeku vse ponuja, kjer mu je dobro, kjer je varen in se mu ni treba za nič truditi. Zato po pravljicni deželi hrepenimo tudi odrasli. Če ne drugače, pa v sanjah ali kadar doživljamo hude življenjske trenutke« (Milčinski, Pogačnik-Toličič, 1992, str. 25).

2.3 O pomenu pravljič

Pravljica ima na otrokov celostni razvoj nepopisno moč. Otroke vsega sveta razveseljuje, jih sprošča in neposredno uči ter osvobaja tesnobe in strahov.

(Bruno Bettelheim)

Velik pomen pravljič je za vsakega človeka drugačen. Tudi za istega človeka, v različnih življenjskih obdobjih. Otrok se, če ima priložnost, vrne k isti pravljici, tisti, ki mu je v nekem obdobju že ugajala in je iz nje izluščil vse pomene glede na svoje interese, kadar je stare pomene pripravljen nadomestiti z novimi ali pa jih le razširiti (Bettelheim, 1999). Pravljice otrokom na različne načine sporočajo, da se v življenju ni mogoče izogniti reševanju problemov, spopadu z resnimi težavami in da je to tudi velik del človekovega obstoja in razvoja. Veliko pravljič se namreč začne s smrtjo enega od staršev in pri otrocih zna to povzročiti prav veliko stisko, podobno kot smrt v resničnem življenju. Pravljica se ponavadi konča z uspehom otrok teh staršev, tako pravljica otrokom sporoča, da se kljub stiski ne smejo vdati in da se lahko vse doseže s trudom in delom (prav tam).

Velik pomen pravljič je v tem, da otrok dobi neko podobo zunanjega sveta, je nanj pripravljen in ga razume. Pomagajo mu videti bistveno v svetu – kaj je dobro in kaj zlo. Otroci se velikokrat identificirajo z glavnimi junaki, z njimi trpijo, ljubijo, sovražijo ter slavijo zmago ob srečnem koncu. Tako »pravljice otroku pokažejo, kako lahko v enem liku posebi svoje uničevalne želje, v drugem najde zaželeno zadovoljitev, se identificira s tretjim, vzpostavi idealne vezi s četrtem in tako naprej glede na svoje trenutne potrebe« (Bettelheim, 1999, str 93).

Identifikacija otrok je odvisna od njih samih, glede na občutke, ki jih imajo v trenutku. Pravljice dajejo otrokovi domišljiji nove, širše razsežnosti, ki jih sam ne bi mogel odkriti. Oblika pravljič pa daje otroku podobe, s katerimi strukturira svoja sanjarjenja in usmerja svoje življenje. Pravljice poleg psihološkega pomena in vpliva prenašajo našo kulturno

dediščino, jo posredujejo otrokom in imajo velik prispevek k otrokovi moralni vzgoji. Pravljice nagovarjajo otrokovo osebnost v celoti. Spodbujajo njegovo domišljijo, uresničujejo otrokovo potrebo po čudežnem domišljijem svetu in razvijajo njegov intelekt. Pravljice otroku pokažejo tudi rešitev problema, ki otroka morda vznemirja, so pa tudi zdravilo za zapostavljene, šibkejše, plašne otroke (Bettelheim, 1999).

2.3.1 Kakšno vlogo igrajo pravljice pri vzgoji otroka?

Poskušajte biti pri vzgoji ustvarjalni, predvsem v komunikaciji, veliko se pogovarjajte z otrokom, delajte tako, da ga ne ovirate v rasti, in ne bodite do njega gospodovalni.

Veliko mu pripovedujte!

(Lao-Tse)

Bruno Bettelheim (1999) je zapisal, da pravljice z uporabo psihoanalitičnega modela človeške osebnosti prenašajo pomembna sporočila zavednemu, predzavednemu in nezavednemu delu duševnosti, ne glede na to, na kateri ravni vsak od njih v nekem trenutku deluje. Te zgodbe se ukvarjajo z vsesplošnimi človeškimi problemi, zlasti s tistimi, ki zaposlujejo otrokove misli, govorijo njegovemu oblikujočemu se jazu in spodbujajo njegov razvoj, hkrati pa sproščajo predzavedne in nezavedne pritiske.

Vpliv pravljice na otrokovo podzavest in na podobo samega sebe? Po besedah Jane Milčinski in Slavice Pogačnik-Toličič (1992), pravljica otroka pripravi na pot k odraslosti, pomaga pa mu tudi uravnati zdravo čustveno ravnotežje. Če želimo pri otroku doseči duševno uravnovešenost, moramo upoštevati njegove osnovne duševne potrebe: biti ljubljen, upoštevan, razumljen in cenjen. V pravljici se otrok sreča z določenimi vrednotami, kot so dobroti, pogum, krivica, sovraštvo, duhovnost, pravica, ljubezen ipd. Najpomembnejše pri vsem tem pa je, da otrok vse to absorbira na prijeten način, brez moraliziranja, ki je v vzgoji otrok ponavadi prisoten.

Pri vzgoji otroka je najpomembnejše oziroma najtežje vprašanje, kako mu pomagati najti smisel življenja, kako mu prisvojiti dober odnos do ljudi in njegovo vrednotenje sveta. Ta pot ni vedno lahka, vendar otrok sproti dojema smiselnost življenja in odnose med ljudmi. Otroci so v svoji otroški dobi še zelo omejeni le nase, s pomočjo pravljic pa spoznajo, da imajo v njegovem svetu tudi drugi ljudje svoje posebno mesto.

Otroci pravljice doživljajo zelo doživeto, zato velikokrat na stvari gledajo kakor na realnost, tako na primer otrok, ki se boji teme, raznih živali, mnogih naravnih pojavov (blisk, grom, nevihte ...), v pravljici odkrije, kako lahko dobri te ovire premagujejo, kako se pod čarobno palico umirjajo razbesnela vodovja in kako se lahko ob neurju uspešno skrije celo pod mušnico. Ob tem se utrjujeta tudi njegovo samozaupanje in vera v dobroto narave (Kucler, 2002).

Veliko pravljič pozitivno, že skoraj zdravilno, vpliva na otroke. Tako se plašni otroci lahko poistovetijo z mogočnim lovcom, ki ima orožje, s katerim lahko premaga lačnega volka. To koristi predvsem zapostavljenim ali fizično slabotnim otrokom, ki se tako s pomočjo pravljice počutijo boljše. Kakor je rekel že angleški pisatelj Gilbert Keith Chesterton: »Pravljice so več kot resnične. Ne povedo nam le, da zmaji obstajajo, ampak da jih je mogoče premagati«.

Pravljice s seboj prinašajo tolažilni učinek. Ravno zaradi tega so v zadnjih dveh stoletjih pri vzgoji postale tako priljubljene. Otroci med odraščanjem preživljajo vse mogoče težave in marsikatero med njimi je mogoče s pravljičami omiliti ali celo premagati. Pravljice so postale zelo pomemben del psihologije in tudi psihoterapije (Bettelheim, 1991).

Starši imajo pri vzpodbujanju otrok k pravilnemu vedenju nemalokrat težave. Morda njihovih zahtev ne izrazijo v otroku razumljivem jeziku, pravljice pa so napisane v jeziku, ki je otrokom blizu. Junaki pravljič otrokom predstavljajo vzornike, se z njimi poistovetijo. Junaki so ponavadi dobri po srcu, pripravljene pomagati, sočutni, prijazni ... Na drugi strani pa je v pravljičah prikazano tudi nasprotno vedenje, ki ni zaželeno in je vedno kaznovano (požrešni volk, hudobna mačeha, zlobna čarovnica ...) Otroci se iz pravljič naučijo premagovanja ovir, reševanja problemov, prav tako, kakor jih rešujejo tudi njihovi junaki. Pravljice na najrazličnejše načine otrokom sporočajo ravno to, »da se v življenju ni mogoče izogniti spopadanju z resnimi težavami, da je ta boj bistveni del človekovega obstoja, toda če človek pred njimi ne beži, temveč se neomajno postavlja po robu nepričakovanim in pogosto nezaslužnim težavam, premaga vse ovire in na koncu zmaga« (Bettelheim, 1999, str. 13).

Staršem se priporoča, da se po prebrani pravljici z otrokom tudi pogovorijo, kako je pravljico doživel in sprejel, ter mu morda odgovorijo na vprašanja, ki so se mu porajala ob branju. Tudi v pravljicah ni ravno vsak način reševanja problemov primeren, zato bo pogovor otroku zelo koristil in bo morda s starši našel primernejšo rešitev. Starši si lahko pravljico izmislijo tudi sami, z vključitvijo dogodkov iz realnega življenja, dnevnih dogodivščin ter tako v otroku spodbudijo čustva, ki so jih čez dan nevede doživljali. Pravljica bo tudi dober uvod v spanec, ki ga otroci ne bodo več doživljali kot kazen. Tako se lahko poslovimo tudi od borb pred spanjem. Okrepila se bo tudi vez med otrokom in starši (Ortner, 1997).

Tudi otroci lahko sodelujejo pri nastajanju zgodbe za lahko noč ter tako razvijajo ustvarjalnost in domišljijo. Pri nastajanju zgodbe pa se zgodi, da otrok želi vključiti tudi dele nasilja, pretefov, grdih besed ... Pri tem lahko izkoristimo priložnost in jim obrazložimo, zakaj to ni primerno. Pogovor o tem ima v ljubečem okolju pomirjujoč učinek in je zato boljši kakor zadrževanje čustev v sebi (Cole, 2009).

2.4 Bralni razvoj otroka

Otrokov bralni razvoj lahko delimo na več obdobj. Od vsakega posameznika pa je odvisno, koliko časa traja posamezna faza, vendar pa si v vsakem primeru sledijo vedno v enakem zaporedju:

1. **Senzomotorno obdobje**, ki traja do konca prvega leta,
2. **obdobje otrokove praktične inteligence**, ki traja do 2./3. leta,
3. **obdobje intuitivne inteligence**, ki traja od 2./3. leta do 7./8. leta,
4. **obdobje konkretnih, logičnih intelektualnih operacij**, ki traja od 7./8. leta do 12. leta,
5. **obdobje abstraktne inteligence**, ki se začne po otrokovem 12. letu (Kordigel Aberšek, 2008).

2.4.1 Senzomotorno obdobje in obdobje praktične inteligence:

V teh dveh fazah razvoja otrok še ne pozna dovolj sistema jezikovnih znakov, da bi lahko s pomočjo jezika komuniciral z okolico. Otrok v senzomotornem obdobju in v zgodnjem obdobju praktične inteligence pomena besed še ne razume, zaznava samo zvočne komponente literarnega besedila, rimo in ritem, ki močno vplivata na njegovo kasnejšo literarno-estetsko dojemljivost (Kordigel Aberšek, 2008).

Ker otrok jezik šele osvaja, ima, po Piagetu, na razpolago pet tipov diferenciranih znakov, s katerimi lahko na posreden način komunicira s svetom:

- posnemanje, ponavljanje,
- simbolno igro,
- otroško risbo,
- notranje slike in
- jezik (Kordigel Aberšek, 2008).

To je obdobje, v katerem se otrok s knjigami sreča prvič. Niso ravno prave knjige, temveč kartonaste zapognjenke s podobami iz otrokovega okolja, ki ga uvajajo v svet knjige. Otroku pomagajo, da ob večkratnem starševskem ponavljanju vidnega in slišnega dražljaja, dojema simbolno funkcijo besede. Ko otrok osvoji jezik v tolikšni meri, da lahko komunicira s svetom, zanj postane zanimiva slikanica (Kordigel Aberšek, 2000).

2.4.2 Obdobje intuitivne inteligence

V tem obdobju otrok s pomočjo slike opisuje dogodke, rekonstruira preteklost, razmišlja o aktivnostih in situacijah, ki se še niso zgodile. Z vidika otrokove recepcijske zmožnosti delimo obdobje intuitivne inteligence na dve fazi:

- obdobje egocentrične recepcije in
- naivno pravljичno obdobje (Kordigel Aberšek, 2008).

Obdobje egocentrične recepcije:

Gre za recepcijo literature na ravni besed in na ravni zvoka, kot ga besede ustvarjajo. Otrok se začne srečevati z literarnimi svetovi. Ti so na začetku dveh vrst: »realni« literarni svetovi in »nerealni«, domišljjski literarni svetovi. Bistvena razlika je miselna shema, po kateri so urejeni. Realni svetovi so urejeni po objektivni miselni shemi, nerealni svetovi pa po subjektivni miselni shemi. Obe shemi se razvijata vzporedno, vendar na začetku otroci lažje procesirajo besedila po objektivni shemi, kasneje pa zlahka procesirajo tudi besedila s poudarjenimi domišljjskimi svetovi. V tem obdobju veliko bolj doživljajo besedila, v katerih prepoznavajo sami sebe, obenem doživljajo tudi literarna besedila, ki jih lahko uporabijo v procesu prilagajanja sveta lastnim potrebam, in besedila, ki ponujajo možnost posrednega razmišljanja o svetu in njegovih pravilih. Otrok v tej fazi izbira iz književnosti le tiste segmente, ki jih prepozna kot svoje, drugih preprosto ne zazna (Kordigel Aberšek, 2008).

Naivno pravljīčno obdobje:

To obdobje se za otroka začne, ko je dovolj zrel za recepcijo pravljice, in se konča, ko je otrok že zmožen prepoznavati razliko med realnim in pravljīčnim svetom.

Otroci v tem obdobju verjamejo, da je pravljīčno dogajanje del njihovega realnega sveta. Otrok se na začetku osredotoča le na literarne like otrok, kasneje pa se začne posvečati tudi ostalim književnim osebam, ki mu po zunanosti niso podobne (živali). Otroci imajo pogosto težave pri razumevanju značaja oseb, zato najbolje razumejo osebe, ki so močno polarizirane, kar je v pravljicah še posebej poudarjeno. Če je oseba v pravljici zlobna, si jo bo otrok predstavljal kot grdo, nasprotno pa bo, če gre za prijazen in dober lik. Otroci

si domišljijsko predstavljajo lik glede na njegov značaj v pravljici (Kordigel Aberšek, 2008).

2.4.3 Obdobje konkretnih/logičnih intelektualnih operacij

Po sedmem letu se otrokov način razmišljanja bistveno spremeni. Otrokovo ravnanje tako ni več zmeraj imuplzivno. Preden se odloči za kako dejanje, je sedaj sposoben razmisliti. Otrok postane socialno bitje in prevzame nekatere vzorce, ki se jih je naučil od soljudi. Spremenijo se tudi njegovi moralni občutki.

Na tej stopnji otrok ne zaupa več klasičnim pravljicam, saj je osvojil logično mišljenje in začel razlikovati med realnim in domišljijским svetom. Otrok se zaradi tega začne zatekati k domišljiji. Literatura, po kateri rad posega, je polna domišljijških potovanj. Zaradi otrokovega čuta za pravičnost pa je še vedno pomembno, da na koncu zmaga dobro. Najljubša literatura te dobe: *Ostržek*, *Pika Nogavička*, *Peter Pan* ... Otrok lahko po sedmem letu starosti dojema že nekoliko bolj zapletene značaje, take, ki imajo več lastnosti, in take, ki niso samo dobri ali samo slabi. Ta besedila otroku ustrezajo željo po begu iz logičnega sveta in željo po doživetju. Otroci se začnejo zanimati tudi za strokovno literaturo, v kateri najdejo podatke o svetu. Pomembno je, da otrokom knjigo tudi fizično približamo. To je obdobje, ko otroci radi posegajo po knjigah, ki so jim ljube, zato naj bodo knjige tudi v razredu, ne le v knjižnici. Tako imajo priložnost večkrat posegati po najljubših knjigah. Zavedati se moramo, da je branje otrokom zelo pomembno, saj jim daje občutek estetskega in fizičnega ugodja (Kordigel Aberšek, 2008).

2.4.4 Obdobje abstraktne inteligence

Obdobje abstraktne inteligence se začne po otrokovem 12. letu, ko otrok stopi v obdobje adolescence. To obdobje je za mladostnika izredno občutljivo, saj išče samega sebe, razmišlja o moralnih vprašanjih, avtoriteti in svoji prihodnosti. Napreduje njegov čustveni, moralni, kognitivni, socialni in tudi bralni razvoj. V začetku tega obdobja opazimo zanimanje za pustolovske romane, ki so vezani na realni svet. Pogosto pa posegajo tudi po stripih za odrasle. Otroci, katerim so starši v mladosti veliko brali, se stripov kaj hitro naveličajo in raje posežejo po mladinski književnosti. Otroci, katerim starši v mladosti niso veliko brali, se stripov naveličajo kasneje in posežejo po trivialni

literaturi. V tem obdobju jih pritegnejo predvsem aktualne teme, npr. posameznik v družbi, njegov spopad z družbo in ljubezen. Bralci v tem obdobju posežejo tudi po strokovni literaturi, saj si realnost predstavljajo tudi, če je niso izkusili, in so zmožni abstraktnega mišljenja. Večina ljudi znanstvenega branja ne doseže (Kordigel Aberšek, 2008).

2.5 Motivacija za branje

Motivacija za branje je mnogovrstna in otroci niso splošno motivirani ali nemotivirani, temveč so motivirani na različne načine in za različne bralne vsebine.

(Nataša Bucik)

Pozitiven odnos do branja najpogosteje prihaja iz otrokove družine. Otroci se preko staršev naučijo, spoznajo, da je branje lahko tudi nekaj prijetnega in koristnega, da je branje vrednota. Pomembno je, da otrok že v predšolskem obdobju dobi dober vzor staršev, ki jim branje predstavlja užitek. Pomembno je tudi, da je otrok obdan s knjigami, da je branje povezano s čustvenimi doživljanji in da znamo odrasli otrokom z veseljem približati knjige in branje (Kordigel Aberšek, 2000).

Kordigel Aberšek (2000) poudarja, da je motivacija za branje literature na razredni stopnji v prvi vrsti usmerjena k temu, da otrok doživlja čim bolj polno literarno estetsko doživetje. Ima pa tudi nekaj specifičnih lastnosti, pogojenih z razvojem. Ena takih nalog motivacije je problem ponotranjanja sicer navzven usmerjene aktivnosti, saj otroci energijo, ki se troši za fizične aktivnosti, težko preusmerijo v kakršnokoli tiho, umirjeno dejavnost.

Raziskave kažejo, da je razvoj motivacije za branje povezan s pozitivnimi izkušnjami otroka že iz najzgodnejšega otroštva naprej. Zato je zelo pomembno, da se otrok spozna z branjem že zelo zgodaj (Bucik, 2003), saj otroci praviljično zrelost dosežejo že pri štirih, petih letih. Nekateri malo prej, drugi kasneje. Pri vseh pa ostaja še zelo pozno (v puberteti) problematično ponotranjanje energije oziroma spreminjanje fizične energije v emocionalno. In ravno ta transformacija je ena prvih in glavnih nalog motivacije na razredni stopnji osnovne šole (Kordigel Aberšek, 2000).

Če želimo, da se otrok razvije v zavzetega bralca, moramo na prvem mestu spodbujati interes za branje in pozitiven odnos do knjige. Interes za branje je zelo pomemben del notranje motivacije in je tudi osebna značilnost posameznika. Kakor je zapisala Nataša Bucik (2003), je otrokov zgodnji interes za branje pomemben za njegove kasnejše bralne dosežke.

Zato moramo tako v šoli kot tudi doma poskrbeti za dobro motivacijo, saj je brez nje ponavadi kontraproduktivno s smotri literarne vzgoje, s tistimi smotri, ki govorijo o tem, kako moramo otrokom literaturo tako približati, da jo bodo radi brali še po tem, ko ne bodo več v šoli in ne bo učitelja, ki bi mu jo vsiljeval. Za to pa poskrbimo tako, da vseskozi skrbimo za povezavo literarnoestetskega doživetja z vsestranskim občutjem ugodja (Kordigel Aberšek, 2000).

Odrasli so pomemben del otrokovega vstopa v svet književnosti, so tisti, ki otroku omogočijo vstop v svet knjige, saj je otrokom pred bralnim obdobjem knjiga le delno dosegljiva in predvsem v tem obdobju največjega zanimanja, vedoželjnosti, radovednosti morajo odrasli otrokom predstaviti knjigo kot nekaj zanimivega, pozitivnega. Otrok mora doživeti z branjem ugodne izkušnje, da se razvije pristen interes za branje. Otroka pritegne vsebina knjige, ob kateri doživlja ugodne občutke, to pa ga spodbudi k večjemu zanimanju za branje. Zanima ga svet v pravljicah, ki je domišljjsko, spoznavno in tudi čustveno zelo drugačen od njegovega sveta (Kordigel Aberšek, 2000).

Zelo pomemben je tudi odnos staršev, kako berejo svojemu otroku, kajti če otrok ne kaže interesa za branje ali če kaže celo odpor do branja, ima lahko spodbujanje staršev, da bi mu pogosteje brali, celo negativen učinek na njegovo pismenost. Otrokov interes za branje moramo razvijati skupaj z njegovimi ostalimi interesi (Kordigel Aberšek, 2000).

Najpomembnejše, kar lahko za otroka naredijo doma starši ter v šoli učiteljica in vzgojiteljica, je, da mu pokažejo pozitiven odnos do branja, do knjig, da so otroku dober zgled in pozitiven bralni model, saj če želimo, da bo otrok navdušen poslušalec in bralec, moramo biti tudi sami navdušeni bralci (Bucik, 2003).

2.5.1 Kaj je motivacija?

»Nisem ne posebno pameten ne posebno nadarjen. Sem le zelo, zelo radoveden.«

(Albert Einstein)

»Motivacija je za socialno vedenje ena najpomembnejših psihičnih funkcij in daje vsakemu človeku značilen pečat posebnosti ali celo enkratnosti. Pri nobenem človeku se povsem isti motivi ne ponovijo. Je proces, ki sproži človekovo aktivnost, jo usmerja na določene objekte, uravnava obnašanje in ga poenoti, poveže v celoto v prizadevanju za dosego ciljev, ki si jih je zadal« (Kranjc, 1982, str. 21).

Zanimiva je Lorenzova in Tinbergenova teorija motivacije. O motivaciji govorita kot o posebnem »rezervoarju energije«, ki se v določenih okoliščinah sprošča, pretaka se iz enega živčnega centra v drugega ali pa se sprosti z akcijo. Vsako kopičenje energije, ki je posledica notranjih ali zunanjih dražljajev, prej ali slej privede do sproščanja. Energija se pri tem spreminja v akcijo. Subjektivne zavore (predsodki, pomisleki, stališča) se morajo sprostiti (Kranjc, 1982, po Lorenz in Tinbergen, 1951).

Motivacija je ključni dejavnik pri učnem procesu, zato se le motivirani učenci učijo, so radovedni, sprašujejo, poslušajo, sodelujejo, berejo, razmišljajo, primerjajo, vrednotijo ... Pri učenju vztrajajo, dokler ne zaključijo z učnimi nalogami oziroma dokler ne dosežejo zastavljenih učnih ciljev. Pomembno je tudi učiteljevo prepoznavanje motivacijskih značilnosti pri učencih za učinkovitejše poučevanje v šoli. To pa vodi h kakovostnemu učenju in znanju ter uresničevanju koncepta vseživljenjskega učenja (Juriševič, 2012).

Kakovostno znanje, ki se od učenca zahteva, lahko otrok doseže le, če je za učenje dobro motiviran. To konkretno pomeni, da sta dobro motiviranemu učencu (prav tam):

- **znanje in učenje pomembni vrednoti znotraj njegovega vrednostnega sistema,**
- **ga zanima vse, kar je povezano z učenjem oziroma obvladanjem določenih učnih spretnosti,**
- **želi napredovati v svojem znanju oziroma učni kompetentnosti,**
- **meni, da lahko kompetentno sodeluje v procesu učenja, oziroma si v nasprotnem primeru zna poiskati ustrezno pomoč in**
- **ga tako učni uspehi kot neuspehi spodbujajo k vztrajanju pri aktivni udeležbi v procesu učenja in pri doseganju učnih rezultatov.**

Učni uspeh otroka je z vidika motivacije pomemben, saj določa tako njegovo učno pot kakor tudi njegovo življenjsko pot.

Motivacija je duševni proces, ki s pomočjo različnih motivov ali teženj (potrebe, nagoni, želje, vrednote, ideali) vodi vedenje ljudi in ga usmerja k določenim ciljem, se k njim nagiba ali jih odvrta.

Čim si ljudje pridobivamo nove potrebe, nas le-to sili v iskanje novih znanj, v večje učenje. Ko se o določeni stvari več naučimo, obstaja verjetnost, da se v nas zopet pojavijo še večje potrebe po še večjem znanju. Iz tega lahko sklepamo tudi, da spremembe potreb zavirajo iskanje nadaljnjega znanja (Kranjc, 1982).

Upoštevati moramo, da se motivatorji delijo tudi na zunanje in notranje (Juriševič, 2012):

- **Zunanji motivi** se nahajajo zunaj nas, to so na primer določena materialna nagrada ali stvar, ki si jo zelo želimo.
- **Notranji motiv** pa je nekaj znotraj nas in predstavlja notranjo nagrado, ki je lahko samozavest, dobro počutje itn.

Vendar pa v šoli ne gre le za opozicijo med zunanjo in notranjo motivacijo.

Naloga šole ni samo, da razvija naklonjenost bralca do branja leposlovja ali da spodbuja književni interes. Šola naj bi s pristopi razvijala tudi bralne zmožnosti besedila in širila literarno razgledanost.

Zaradi prevelikega poudarjanja književnih interesov nastanejo težave, in sicer, neločevanje motivacije in interesa za branje ob prostem času ter za branje v okviru pouka. Individualno branje ne more biti ne po motivaciji ne po interesu izenačeno z branjem pri pouku, saj je otrok pri individualnem branju sam, brez vrstnikov in učitelja, ter mu o prebranem ni potrebno razpravljati. Zato temeljni cilj književnega pouka ni v ugajanju otrokovim književnim interesom. Ena od pomembnejših značilnosti vzgoje, s katero si šola želi ustvariti avtonomnega in samostojnega bralca, je tudi ta, da ne popušča otrokovi zahtevi po ugodju. Izbira leposlovja kot podlage za pouk književnosti je vzgojno dejanje, tudi če gre za besedila, ki mlademu bralcu niso blizu.

Pri pouku književnosti se ocenjuje znanje – zmožnosti branja besedila in odzivanja nanj (zaznavanje prvin, razumevanje, interpretacija). Učitelj ne ocenjuje učenčevega bralnega interesa (notranjo motiviranost), saj ne more oceniti, ali učenec bere rad ali ne (Saksida, 2010).

»V tem smislu je za književni pouk nebitvena opozicija med zunanjo in notranjo motivacijo za branje; pa ne le zato, ker se učinki zunanje motivacije povezujejo z učinki notranje motivacije, ampak zato, ker je tudi za branje zunanje motiviran učenec, ki še ni razvil notranje motivacije, lahko, če zna kakovostno interpretirati besedilo, za svoje znanje ocenjen visoko« (Saksida, 2010).

Tudi zunanja motivacija in njene prvine niso vedno negativne. Učenec morda še ni razvil notranje motivacije in njenih prvin (kompetentnost, interes, zatopljenost v branje in prepričanje bralca o pomembnosti besedila) za branje in mu pot do znanja nudi zunanja motivacija ali pa kombinacija zunanje in notranje motivacije. Zato lahko učenec s pomočjo zunanje motivacije prav tako doseže dobro oceno kot učenec, ki je notranje motiviran (prim. Pečjak in sodelavci, 2006, povz. po Saksida, 2010).

2.6 Motivacija s pomočjo pravljic

Ko otroku preberete pravljico za lahko noč, mu ponujate zaupanje v svet, ko pa se pravljico z otrokom igrate, spodbujate njegovo zaupanje vase.

(Jelena Sitar)

Otroci se med odraščanjem večkrat soočajo s kriznimi obdobji, v katerih so obremenjeni. Ravno takrat najbolj potrebujejo podporo in pozornost staršev. In ravno v teh primerih jim lahko na pomoč priskočijo pravljice, s katerimi jih starši pomirijo. Otroci se identificirajo z junakom, ki ima lahko isti problem kakor oni sami, tako vidijo, da so problemi rešljivi, saj jih je z optimizmom in dobro voljo razrešil tudi junak iz pravljice. Tako lahko otroke motiviramo, da začnejo razmišljati o problemu in reševanju le-tega. Pravljice lahko pomagajo otrokom, če imajo na primer hude sanje. Otroci se poistovetijo s pravljичnimi junaki in rešijo svoje probleme, ustavijo svoje strahove in vidijo, da lahko v vsakem primeru pričakujejo srečen konec.

»Pravljica vliva otroku upanje, da si bo nekega dne pridobil kraljestvo. Ker si otrok ne more zastaviti nižjega cilja, ne verjame pa, da si bo kraljestvo pridobil z lastnimi močmi, mu pravljica pove, da mu bodo priskočile na pomoč magične sile. To oživlja upanje, ki bi ga brez takšne fantazije zadušila kruta realnost« (Bettelheim, 1999, str. 190).

Otroci skozi zgodbo dojamejo sporočilo, vedo, kaj jim zgodba sporoča. Tako lahko pravljica otroka motivira, da bo v resničnem življenju delal stvari, ki so zaželjene, in bo tako nagrajen, kajti če bo delal v nasprotju z dobrim, bo kaznovan. Tega pa si otroci ponavadi ne želijo in ne upajo, saj so se iz pravljic naučili posledic, ki bi jih pričakale, posledic, ki so pričakale tudi zlobnega sovražnika v pravljici.

Otroka knjiga razveseljuje že sama po sebi. Razveseljuje ga že s tem, ko mu s pisano podobo vzbuja radovednost in vznemirjenje. S svojo besedno in likovno vsebino mu omogoča večplasten doživljajski užitek, ko preko nje dobiva močno čustveno in estetsko ugodje. Knjiga otroku pomaga pri prepoznavanju, spoznavanju in odkrivanju sveta, v katerem živi in v katerega se vključuje. Ustrezna knjiga je torej ena izmed prvin sodobne vzgoje, katere prvotni namen je oblikovati celovit duhovni razvoj otroka (Kobe, 1974).

Problem motivacije v pravljicah ni lahek, saj je motivacija eden najmanj obstojnih pravljčnih elementov in je najbolj podvržena različnim vplivom in spremembam. Propp meni, da pravljice v svoji izvorni obliki niso poznale nobene govorno izrečene motivacije. Osnovnim formam motivacija povsem manjka (Goljevšček, 1991).

2.7 O otroškem doživljanju pravljic

Pravljica je za otroka življenjskega pomena, ker se ob poslušanju zaljubi v življenje.

(Milčinski, Pogačnik-Toličič)

Pravljica ima pozitiven vpliv na otroka, saj uteleša njegove tesnobe, pomirja strahove, kateri se celo v najbolj pretirani obliki izkažejo za neutemeljene. Junak vedno zmaga, najstrašnejši sovražnik je dokončno premagan.

Težko je izbrati pravljico, saj ne vemo, katera bi bila najbolj primerna in najpomembnejša za otroka v neki starosti, vendar to ponavadi stori že otrok sam, z močnimi čustvenimi odzivi, ki jih pravljica vzbudi v zavednem in nezavednem delu njegove duševnosti. Pravljico, ki jo bo želel poslušati vedno znova in znova, mu povejmo še enkrat, saj je v določenem obdobju, ko mu pravljica v vseh pogledih ustreza, morda v pravljici našel rešitev svojih problemov, morda se je fizično krhek fantek poistovetil z junakom, ki premaga sovražnika in s tem pridobil upanje, da bo s svojim prijaznim in pogumnim odnosom premagal zlobnega sošolca, brez pretepa. Otrok izbere pravljico glede na njegov trenutni notranji položaj. Izbere pravljico, ki bi mu morda pomagala pri rešitvi njegovega problema. Toda to le redko spozna že ob prvem branju, saj so nekatere prvine pravljice preveč nenavadne. Vendar take tudi morajo biti, če želijo vplivati na otrokova skrita čustva (Bettelheim, 1999).

Rečemo lahko, da so pravljice otrokova najljubša literarna zvrst. V njej najde otrok spodbudo za svojo neomejeno domišljijo, prav tako pa si poteši potrebo po čustvenem doživljanju in izživljanju. Pri ljudskih pravljicah najde otrokova domišljija oporo že v glavnih junakih, ki so največkrat otroci, v svetu, ki je njim blizu in s katerim se lahko poistovetijo. Predvsem pa v svetu otroške igre. Izredno pomembna pa so v pravljicah bajna bitja, ki imajo ponavadi izredne sposobnosti in so zato njihovi nastopi v pravljicah

še posebno zanimivi. Ko se v pravljici pojavijo ta bitja, otrok ve, da lahko pričakuje kaj nenavadnega.

Čeprav ljudska pravljica v izkazovanju naklonjenosti ni ravno moralna, v njej vendarle na koncu zmaga dobro nad zlim, kar ustreza otrokovemu optimizmu, njegovi potrebi po varnosti, po tem, da se po vseh pripetljajih v zgodbi spet vzpostavi dobro ravnovesje in red. Otrokom pa vzbudi domišljijo tudi pravljichen oris okolja, kjer se zgodba dogaja, kar je za otroka polno novih predstavnih možnosti. Pri tem naj opozorimo na otrokovo veselje do oponašanja in posnemanja, ko otrok oživlja predmete, se pogovarja z živalmi itn. To ponavadi izhaja iz njegove neizkušenosti, saj jemlje živalski svet in neživo naravo za sebi enako. Tako se v igri počuti kot doma, saj se tudi v svetu pravljič resničnost neprestano prepleta z neresničnostjo, z nenavadnimi dogodivščinami in s fantastiko (Kobe, 1974)

Učitelji in vzgojitelji, ki otrokom berejo, morajo pravljice poznati tako dobro, da znajo odigrati prizore, se vživeti v pripovedovanje, saj na ta način ustvarijo magično vzdušje, pri katerem se otroci lahko poglobijo in doživljajo prav vsak neprecenljiv trenutek dogajanja. Če beremo brez dramatiziranja, to postane avtomatizem in pravljica izgubi svojo čarobnost in učinek pri učencih. Zato Marjanovič-Umek in Zupančič (2003) poudarjata, da se mora, kdor bere otroku, pri branju zelo potruditi. Odrasla oseba mora v pripovedovanje vključiti poudarke, intonacije, da otrok v branju prepozna, kdaj gre za nekaj veselega, žalostnega, strašnega ... Ob dobro pripovedovani pravljici vidimo otroško očaranost in zamaknjenost v svoj svet. Pravljico še nekaj časa doživljajo, zato morajo imeti po prebrani pravljici še čas za razmišljanje.

Pravljice so, kot piše Bettelheim (1999), za otroka tako prepričljive, saj se odvijajo na način, ki je v skladu z otrokovim razmišljanjem in doživljanjem sveta. Otrok zaupa temu, kar pripoveduje pravljica, saj se njen pogled ujema z otrokovim. Od pravljič lahko otrok dobi boljšo tolažbo od poskusov odraslih, temelječih na njihovem načinu razmišljanja in stališčih.

Prav zato tudi pravimo, »da otroci živijo v čarobnem svetu, v katerem se lahko zgodi karkoli. Otroci prav nič ne dvomijo o tem, da lahko stenska ura spregovori, če to želi, da se veter oglašča, da se lahko dež odloči, ali bo padal ali ne, da jih sleherno noč obiše škrat. [...] O teh stvareh pa jih ne prepričajo pravljice ali zgodbe, ki jim jih prebiramo, temveč jim le potrjujemo tisto, kar so že tako in tako vedeli; pripovedujemo jim o svetu, ki je zanje resničen« (Zalokar Divjak, 2002, str. 53).

2.7.1 Vpliv pravljice na otroka

Pravljice pripovedujemo otrokom zato, da bi iz njihove čiste in mile luči rasle in rasle prve (človekove, otroške) podobe, misli in občutenja.

(Jakob Grimm)

Otroci so radovedni, se čudijo, poglobljeno doživljajo, čutijo in dobra pravljica naj bi otrokom burila in razširjala ustvarjalno domišljijo, zato jim praviloma pomena pravljic ne bi smeli razlagati. Ključ za razumevanje si mora najti otrok sam. Otroci imajo razvito bujno domišljijo in slikovito zavest. Zato moramo otrokom pustiti, da njihova domišljija ubere svojo pot, in pri tej dejavnosti so jim pravljice odlično izhodišče.

Marjanovič Umek in Zupančič (2003) poudarjata, da kakovostna besedila za otroke, ki jih odrasli berejo, otroka sprostijo, mu dajo občutek varnosti, kar pozitivno vpliva na njegovo čustveno doživljanje, vživljanje v posamezne junake, domišljijsko ustvarjanje, itd. Vse to je zelo pomembno za kasnejše razumevanje bolj celovitih tekstov ter samostojno ustvarjanje besedil. A. Pellegrini in L. Galda, uveljavljena raziskovalec in raziskovalka, sta ugotovila, da otroci, ki so pogosteje poslušali pravljice in zgodbe ter jih v simbolni igri tudi podoživeli, sami izbirali vloge in jih ustrezno pretvorili, so na govornem področju dosegli višjo razvojno raven.

Pomembno je, da otrok odrašča ob pravljicah, ki burijo njegovo domišljijo, ga pustijo, da se prepusti čudežnim dogodkom in magičnim bitjem, zato po besedah Bettelheima (1999) lahko starši otroku s pripovedovanjem zgodb, ki so »zveste resničnosti«, tudi škodujejo. Otroci si tako mislijo, da njihov notranji svet ni resničen, zato se odtujijo svojemu notranjemu življenju. Zato se lahko kasneje, ko otrok ni več pod čustvenim vplivom staršev, zateče v domišljijski svet, da bi nadomestil zamujeno, in tako zasovraži racionalni svet. To pa lahko privede v odvisnost in do ostalih nevarnih posledic.

S pravljico na poseben način obogatimo celosten otrokov razvoj – v tem je tudi pravljični čar pravljice (Milčinski, Pogačnik-Toličič, 1992, str. 25):

- v pravljici je za otroka veselje,
- zadovoljitev vedoželjnosti,
- obogatitev njegovega otroštva,
- polet domišljije,
- izpolni se mu vse, kar želi,
- zadovolji posebne razvojne potrebe,
- nauči se čuditi naravi in jo spoštovati,
- občuti, da je tudi sam del pravljice,
- pravljica ga najhitreje ozdravi.

S pravljico pa spozna tudi sistem vrednot:

- razumevanje,
- strpnost,
- spoštovanje drugačnosti ljudi,
- dobrohotnost v odnosu do ljudi,
- svobodo zase,
- odsev resnice,
- duhovnost,
- ljubezen,
- pomen igre in dela,
- posledice sovražnosti,
- nauči se lepih besed.

Zanimivo je, koliko lahko pravljice vplivajo na življenje otroka. Kakor poudarja Bettelheim (1999), ko starša otroku bereta pravljice in mu pokažeta, da imata otrokova notranja doživetja, ki jih pridobiva preko pravljič, za upravičena in dragocena, to otroku daje občutek, da se sam počuti resničnega in pomembnega.

Včasih se sprašujemo, kje je meja tej otroški domišljiji? Je to zdravo, pametno, da otrok fantazira o svetu, ki sploh ne obstaja? Kolikor je zaslediti v veliko knjigah, so bili odgovori avtorjev, da je tako stanje normalno in da naj starši otrokom ne dopovedujejo, da so stvari drugačne, temveč naj jih pustijo da izživijo svojo fantazijo, saj to obdobje slej kot prej mine. Drugi način pa je, da se otroku pridružimo v njegovem domišljijem svetu, kakor najbolje znamo: s pripovedovanjem pravljič. Po besedah Zdenke Zalokar

Divjak (2002) pravljica v otrokovega duha pričara podobe, ki bi jih težko dosegli s čim drugim. Če otrok posluša veliko pravljic, s tem na edinstven način hrani svojo domišljijo.

Pravljice magično vplivajo na otroka in skoraj neverjetno je, kakšno moč imajo pri njegovem razvoju.

Otroku razvijajo bogatenje čustvenega sveta. Knjige otroka čustveno vznemirijo, srečen konec pa ga čustveno pomiri.

- Otrok z branjem razvija besedni zaklad. Pravljice spodbujajo otrokove receptivne in ekspresivne jezikovne spretnosti: poslušanje, branje, govorjenje in pisanje.
- Pravljice pripomorejo tudi k razvijanju intelektualnih sposobnosti otroka in spodbujajo radovednost. Otrok preko pravljic spozna nove situacije, osebe, kraje. Sklepa o poteku dogajanja zgodbe, razrešuje logične probleme in uganke, spozna sosledje dogodkov (vzrok in posledica).
- Pomagajo mu razvijati bogatenje domišljjskega sveta. Otrok je domišljjsko vznemirjen, saj so pravljice neopredeljive glede časa in kraja (nekoč, nekje, daljne dežele ...) ipd.
- Otrok preko pravljic razvija občutek za moralne vrednote. V zgodbi vidi, da je dobro vedno poplačano, slabo je kaznovano. Pravljice otrokom vlivajo vero in upanje (optimizem), da je treba biti pameten, pošten in dober človek. Karkoli se hudega zgodi, ga vedno čaka srečen konec.
- Otrok s pravljicami razvija bogatenje doživljajskega in izkustvenega sveta, preko knjig otrok spozna nedoživet svet.
- Knjige razvijajo imaginacijo. Otrok si slikovito predstavlja junake, pokrajine, dogodke, kraje, čas in druge elemente zgodbe.
- Razvijajo se tudi ustvarjalne sposobnosti otrok. Bogatenje besednega zaklada, miselne prožnosti, izvirnosti in ubesedovanja.
- Otrok se preko pravljic socializira. Knjige socializirajo otroke; nudijo mu istovetenje z junakom in razvijajo pozitivno samopodobo (glavni junaki so tipi: pošteni, pogumni in dobri).
- Pravljice pripomorejo tudi k razvoju koncentracije in spomina. Otrok se uči poslušati (sprejemati) besedila, osredotoča se na zgodbo, junake, dogajanje (Haramija, 2012).

2.8 Pravlјice v šoli?

Če hočete, da bodo vaši otroci pametni, jim pripovedujte pravljice! Če hočete, da bi bili še bolj pametni, jim povejte še več pravljic.

(Albert Einstein)

Mentorica na šoli, kjer sem izvajala empirični del diplomskega dela, mi je na to vprašanje odgovorila brez obotavljanja: »Da, seveda, vsak dan!«

Otroci potrebujejo premor od vsakdanjih realnih stvari, potrebujejo to, da odpotujejo v domišljijski svet, ki jim poleg pravljčnosti ponuja še veliko več. Seveda se lahko v šoli posvetimo pravljicam, saj imajo skoraj vse sporočilno vrednost. Otroci se iz pravljic lahko naučijo veliko koristnih stvari, lahko spoznavajo konkretne življenjske razmere ljudi, na primer, da so nekateri lačni, da ne zavržejo niti drobtinice kruha, da pa so nekateri bogati in pohlepni. Ob poslušanju pravljic s tako vsebino otrok številne resnice o življenju črpa spontano (Milčinski, Pogačnik-Toličič, 1992). Na primer: »Ker je dal siromaku velik kos kruha, ga tudi njemu nikoli ni zmanjkalo. In tako je živel srečno še dolgo ...« Tako si otrok na njemu razumljiv in hkrati prijeten način pridobiva in tudi usvaja védenje, kakšno naj bo med ljudmi človeško oziroma moralno obnašanje.

Pravljice otroku pojasnjujejo občutke, ki jih doživlja. Razčistijo pa lahko tudi s svojimi težavami, saj pri identifikaciji z junakom vidijo, na kakšen način je težavo razrešil sam. Pomembno pa je, da imajo otroci po vsakem branju pravljice čustveni premor, da pravljico podoživijo, si predstavljajo in da se z otroci o pravljici tudi pogovorimo, saj se zdijo otroci na uri pravljic v knjižnici očarani, vendar po besedah Bettelheima (1999) otroci po tem ne dobijo priložnosti, da bi o pravljici razmislili, jo podoživeli, vendar jih takoj preusmerijo na kakšno drugo dejavnost ali pa takoj poslušajo še eno zgodbo drugačne vrste, ki zvedeni vpliv pravljice. V tem primeru je, kakor da je sploh ne bi poslušali. Če pa učitelji, vzgojitelji, starši, otrokom pustijo čas, da o zgodbi razmislijo, se o njej pogovarjajo, jo podoživijo, pa poznejši pogovor pokaže, da je pravljica vsaj nekaterim otrokom dala veliko v intelektualnem in tudi čustvenem oziru.

Rečemo lahko, da so pravljice bogastvo modrosti. V veliko dobrih načinih vplivajo na otroke in ravno zato so priporočljive za obravnavo v šoli, saj poleg branja otroci dobijo še veliko več. Po drugi strani pa, če pogledamo, so berila, iz katerih se otroci učijo brati v osnovni šoli, po vsebini plitva, saj so namenjena le učenju sposobnosti branja, ne glede na vsebino. Ostale knjige, ki jih otroci berejo, tako imenovana »otroška književnost«, pa je namenjena bodisi zabavi bodisi učenju ali pa obojemu. Vendar pa otroku ne dajo nič bistvenega, tako pridobivanje sposobnosti branja ni vredno nič, če tisto, kar je otrok prebral ne prinese v njegovo življenje nič pomembnega (Bettelheim, 1999).

Zato so pravljice koristne, saj otroke vzgajajo s svojo spontano zgodbo, ki je otroku takoj jasna. Otrok se lahko nauči tudi, da se oseba v pravljici, ki je na začetku morda nevarna in nepriljubna, lahko spremeni v koristnega prijatelja. Tako je lahko pravljica otroku v pomoč, da verjame, da se njegov nasilni in neprijazen sošolec, ki se ga boji, lahko spremeni v dobrega prijatelja. Zaupanje v resničnost pravljice otroku daje pogum, da se ne umakne.

3 VIZUALNO PODPRTA PRIPOVED

*Meje animacije so istovetne z mejami domišljije: a domišljija je brezmejna,
kar pomeni, da tudi animacija nima meja.*

(Dušan Vukotić)

3.1 Opredelitev risanke

- V Slovarju slovenskega knjižnega jezika je risanka opisana kot:

risanka -e ž (i) *film iz posnetkov risb ali slik, ki ob predvajanju delajo vtis dogajanja*

Vse se lahko animira. Zares, s kamero lahko razgibamo in oživimo prav vse.

(Borivoj Dovniković)

Risanka je lahko kratka in traja le nekaj minut, lahko je tudi celovečerna risanka, najbolj pomembno pa je, da je risanka za otroke zabavna in zanimiva. Medtem ko je za mlajše otroke najbolj primerna risanka z veliko barvami, glasbo in zabavnimi liki, pa starejši otroci uživajo tudi že v malo bolj poučnih risankah in takih, ki jih že lahko razumejo. Da pritegnejo njihovo pozornost, morajo biti hkrati tudi smešne.

Animirani liki so umetni, izmišljeni. Tudi gibanje in prostor, v katerem se giblje, je izmišljen. Vse izvira iz domišljije (Munitić in Kovačič, 1976).

Munitić in Kovačič (1976, str. 16) pišeta, da se »Risani film ustvari na posebni povezavi filmskih prvin (kamera, filmski trak, projekcija) in likovnih prvin (slika, risba, kiparski izdelki); iz njih se je s tehniko animacije sestavila celota, ki ne pripada do kraja niti filmski niti likovni umetnosti, marveč s posameznimi prvinami teh umetnosti sestavlja svoj lastni svet, svojo novo umetniško stvaritev«.

Munitić in Kovačič (1976, str. 52) poudarjata še, da »animirani filmi niso samo pisane zgodbe, marveč živa, navzoča, pomembna umetnost, nekaj, s čimer se je treba seznaniti, nekaj, s čimer se je lepo in koristno ukvarjati«.

3.1.1 Opredelitve otrok

Ko sem otroke v šoli vprašala, kaj za njih pomeni beseda RISANKA, sem dobila naslednje odgovore:

- Risanka je pravljica za gledat.
- Risanka je premikajoča se zgodba.
- Risanke so za smeh.
- Risanke gledam doma, preden grem spat.
- Doma imam veliko risank, ki jih gledam s sestrico, preden greva spat. Včasih se nama pridruži tudi ati.
- Risanke so vesele. Zadnjič pa sem gledal neko žalostno.
- Risanka je narisana prevrtena zgodba.

Učenci so v veliki večini pisali, da je risanka zgodbica za gledat. Bilo je le par izjem, ki so napisali kaj drugega. Otrokom se je zdela to izredno težka naloga. Premišljevali in premišljevali so, kaj bi napisali, in ko sem hodila med mizicami, so me otožno gledali, saj so vedeli le, da je to zgodbica, ki jo gledajo pred spanjem. Nisem zahtevala definicije, zanimalo me je le njihovo mišljenje in izvirnost odgovorov.

3.2 Otrok in risanka

Ko omenimo besedo risanka, verjetno vsakdo pomisli na male risane junake najbolj znanih risanih filmov. Spomnijo nas na otroštvo, ko smo zvečer prišli domov, utrujeni od igranja na igriščih s sosedi in prijatelji, in so nam starši pustili pogledati našo najljubšo risanko. Takrat smo se z največjim veseljem igrali zunaj, noreli, se lovili in bili presrečni, ko smo »ušpičili« kakšno norčijo, risanke in televizija pa so na vrsto prišle šele konec dneva, ko je bilo že vse postorjeno. Tudi pravljice za lahko noč so bile seveda nepogrešljive. Sedaj pa je to igro in delno tudi branje nadomestil medijski svet računalnikov, televizij in raznih drugih elektronskih naprav. Vedno več otrok postaja odvisnih od elektronskih naprav, otroci namesto branja posegajo po risankah, saj je potrebno pri branju razmišljati in naprezati možgane. Kot sta zapisali tudi avtorici Erjavec in Volčič (1999), čezmerno gledanje televizije zelo vpliva na naše poglede, misli, znanje, vedenje ...

Za veliko večino otrok sta televizija in video med prvimi kulturnimi doživetji 21. stoletja. Že zelo zgodaj se vpeljejo v svet avdio-video naprav, prepoznajo zvoke in glasbo, ki naznanjajo nevarnost, komedijo, veselje, srečen ali žalosten konec. Veliko otrok ima že stalen ritual gledanja televizije in priljubljenih risank in ker si tako prizadevajo, da ne bi zamudili njihove najljubše televizijske vsebine, se tako hitreje naučijo tudi gledati na uro (Rugelj, ur., 2006).

Najbolj gledan termin pri otrocih do petnajstega leta je od štirih do osmih popoldan, ker ravno takrat pridejo otroci iz šole. Ob sobotah pa gledajo otroci televizijo skoraj ves dan. Risanke so v otrokovem življenju sicer nepogrešljive, saj nam na enostaven in zabaven način prikažejo življenjske situacije, iz katerih se otrok nauči prave reakcije in reševanja. Svetuje se, da starši med risanko razložijo otrokom, kaj se dogaja, kaj je prav in kaj ne. Po risanki pa naj se z otrokom pogovorijo o tem, kaj se je v zgodbi zgodilo. Čim več naj pripoveduje otrok, saj tako razvijamo njegov besedni zaklad. Na ta način pa mu pomagamo tudi, da se kar najbolje znajde v svojih lastnih čustvih, razvijamo njegove jezikovne sposobnosti in podpiramo kritičnost. Pametno je tudi, da risanke in druge televizijske vsebine primerjamo z resničnostjo. Tako bo otrok videl, da nekatere stvari, ki jih junaki v risankah zmorejo, niso resnične (Řičan idr., 1999).

Otroku lahko po risanki tudi svetujemo, naj si prebere pravljico, in ga spodbudimo, da poišče vse razlike, ki so se pojavile.

Za zdrav razvoj otroka je nujno treba (Říčan idr., 1999, str. 10):

1. omogočiti, da gledajo tisto, kar jim koristi;
2. naučiti otroke, naj sami pravilno izbirajo;
3. spodbuditi jih h kritičnemu, inteligentnemu gledanju.

K obvladovanju risank (televizije) spada tudi prepovedovanje. Če televizijska vsebina ni primerna za otrokova leta, moramo ukrepati. Vendar varčujemo s prepovedmi, otroku razložimo, zakaj določena vsebina zanj ni primerna, ter ravnajmo z občutkom (ena pomembnejših pravil vzgoje). Otroci potrebujejo avtoriteto, še več, želijo si močno avtoriteto, saj je odrasel človek le s tem lahko opora otroku. Otroku tako ve, da je tam nekdo, ki bo sposoben vnašati red v kaos. Otroku na ta način dajemo občutek, da nam ni vseeno, kakšna oseba bo postal, in s tem mu zagotovimo občutek, ki ga otrok najbolj potrebuje, občutek varnosti. Le s pravo starševsko avtoriteto lahko uspešno rešimo trikotnik starši – otrok – televizija. Otrok mora vedeti, da če mu oče in mama ne dovolita gledati določene vsebine na televiziji, imata za to gotovo dobre razloge (Říčan idr., 1999).

Otroci, ki znajo prepoznavati psihološke »finte« ustvarjalcev, se lahko obranijo in ostanejo na neki razdalji (Říčan idr., 1999).

Pomembno je tudi, da znamo o tem spregovoriti javno. V šoli na roditeljskih sestankih in drugod, saj se ne zavedamo, da je vsak javni nastop staršev zelo pomemben del vzgoje otrok. Poglobimo se in pohvalimo, kritizirajmo, analizirajmo. Svetujejo tudi, da je dobro pisati ob prisotnosti in vednosti otrok, na primer pisma časopisom, radijskim in televizijskim postajam. Morda res ne bo odgovora, je pa to malo delo, ki bo morda pomenilo veliko (Říčan idr., 1999).

3.2.1 Prednosti in slabosti risanke

Dobre in kakovostne risanke vsebujejo vrsto elementov, ki otroke pritegnejo. To pomeni, da so zabavne, napete, z zanimivimi junaki, ki otroke nasmejejo z zabavnimi besedami in besednimi zvezami, da vsebujejo nepričakovane zaplete in razplete, ki povzročijo pravo norijo, da vsebujejo ključne vsebine otroškega humorja. Vsaka risanka prikazuje spopade med dobrim in zlom, kar vedno poskrbi za napeto ozračje, polno vznemirjenja. V risankah se junaki pogumno soočajo z močnejšimi, nevarnejšimi, zlobnejšimi, da naredijo v njihovi deželici blagostanje in pred sovražnikom rešijo vse do zadnjega. Tako otroci že v resničnem življenju vedo, da mora biti vedno zraven nekdo, ki bo rešil situacijo. Otroci so zmožni prepoznati situacije, ki se dogajajo njim samim in si izbirajo junake risank, s katerimi se lahko poistovetijo, junake, ki so jim podobni, ki kdaj pa kdaj tudi kaj ušpičijo in se jim tudi kdaj kaj ponesreči. Na koncu pa se seveda vse dobro konča, s pomočjo ostalih ljudi, živali, bitij, ki imajo junaka radi. Takšni junaki so najbližji otroškemu dojemanju sveta.

Kriteriji za dobro risanko so pogojeni s kakovostno ilustracijo, animacijo in vsebino, ki mora biti zanimiva, zabavna, izvirna, nenasilna in primerna za otroke, pa naj bo ali domišljajska ali pa poučna zgodba. Veliko risank je prav zaradi tega posnetih po najlepših, že dobro znanih, pravljicah in slikanicah za otroke. Pomemben kriterij dobre risanke pa je tudi dobra sinhronizacija. Za otroke je ključnega pomena, da junake razumejo, govor mora biti počasen, razločen in slovnično pravilen. V klasičnih animiranih filmih, ki jih predvaja televizija, sta zaradi stvarno narisanih likov zelo pomembna jasna izgovorjava in pravilno oblikovani stavki. Potrebno je vse tisto, kar smo se v šoli naučili o pravilnem govoru: važni so predahi med govorjenjem, da bi lahko zajeli zrak, potrebni so premolki za pikami, dvopičji in podpičji, kot so zapisani v filmskem scenariju, važni so tudi premori, namenjeni temu, da preidemo na poudarjanje novih čustev ali misli, in odmori, katere igralec ali igrana oseba izpolni s kretnjami in mimiko obraza. To se mora ujemati s smislom tistega, kar je oseba ravnokar povedala (Munitić in Kovačič, 1976).

Risanke, ki pa niso sinhronizirane in imajo podnapise, so lahko super izbira, da otroci vadijo branje ter se obenem naučijo tujega jezika. Tukaj veliko vlogo igrajo starši, saj imajo oni glavno besedo pri izbiri risank in jih s kakovostnimi risankami aktivno

vključijo v otrokova prva srečanja s televizijo. Najpomembnejša naloga risank je, da spodbujajo otrokov miselni, govorni, čustveni in socialni razvoj.

Otroci pri gledanju risank potrebujejo prisotne starše, ki so na voljo za vse odgovore na vprašanja, ki se otroku porajajo. Otroke moramo naučiti kritičnega sprejemanja vsebin, pravilne izbire in vrednotenja, kar pa lahko naredimo le, če smo prisotni.

Risanka naj ne bi vsebovala nasilja, saj so nekatere raziskave pokazale, da lahko otroci, ki gledajo takšne risanke, postanejo neposlušni in morda celo agresivni. Pred časom sem po radiu poslušala nasvete staršem, kjer sem zasledila ravno nasprotno. Avtorica Zala Z. pravi, da otrok že od začetka svojega življenja doživlja grozo, strah, srd, bes (ne pride od zunaj in iz risank, ampak je že v njem) vse to povzroči dandanašnja družba, pa tudi starši) in te nasilne vsebine v risankah predela na svoj način. Današnji otroci se prej zatečejo k odkritemu nasilju, ravno zato, ker se jih skuša obvarovati pred »negativo«, ker je cela sodobna družba tako tabuizirala jezo, negativne emocije in se odrezala od njih. Vendar je to samo mentalna raven. Dejstvo pa je, da vse te emocije živijo v vseh nas in potrebno je z njimi zavestno delati, otrok pa seveda potrebuje pomoč staršev. Avtorica Zala Z. še poudarja, da je bolje, da se posvetimo družini, vzgoji, ljubezni in da nad otroci ne izvajamo nasilja, saj sproži v njih agresijo to in ne risanke.

Dokazano pa je tudi, da otroci nasilja, ki ga vidijo v risankah, ne dojemajo tako kot odrasli. Otroci nasilje dojemajo kot fizično nasilje, ki mu sledijo hude posledice. Seveda pa so sposobni uporabiti znanje, ki ga imajo, in vedo, da realnega sveta ne morejo primerjati z nerealnim, domišljijским. Seveda pa igrajo tudi starši zelo pomembno vlogo, saj so oni tisti, ki otroku razložijo, kaj je prav in kaj ne, kaj je res in kaj ne. V večini primerov so za nasilje otroka odgovorni starši, saj so otrokov zgled, in karkoli se dogaja v družini, bo otrok to jemal kot prav, čeprav morda ni.

Otroci radi gledajo risanke, vendar pa jim risanka, ne ponuja vstopa v domišljijški svet, ne morejo si sami predstavljati junakov, saj si jih lahko v risanki natančno ogledajo. Risanka otrokom ne razvija ustvarjalnosti in domišljije, je le sredstvo, s katerim se današnji otroci zabavajo, ko so starši prezaposleni, da bi se z njimi ukvarjali.

Otroci potrebujejo spodbude in dogajanje, so aktivna bitja, ki zmeraj nekaj počnejo. Televizija jim žal ne omogoča takega aktivnega vključevanja kot morda otroško igrišče, kar je za otroke seveda bolje. Ko so straši prezaposleni in iz službe pridejo utrujeni,

pusitjo otroke, da se zabavajo s televizijo, kar pa ima po nekaterih raziskavah lahko negativne učinke na otrokovo mišljenje.

Raziskave so pokazale tudi, da ob gledanju televizije možganom ni potrebno aktivno razmišljati, temveč le spremljajo dogajanje, ki se odvija pred njimi.

Moramo se zavedati, da risanke ne morejo mentalno zaposliti otrok in jih lahko uporabimo redko kot sredstvo za krajšanje prostega časa.

Otrokove slabe razvade gledanja televizije, ki sta jih Karmen Erjavec in Zala Volčič zbrali v knjigi *Moč in nemoč televizije* (1999, str. 26):

- ❖ Navade prekomernega gledanja televizije lahko vplivajo na otrokovo zmožnost učenja. Še posebej je lahko zaradi tega zmanjšana sposobnost koncentracije, ki si jo otroci pridobijo z ustvarjalnimi nalogami, kadar so miselno aktivni in se učijo s samospraševanjem.
- ❖ Televizijski programi, ki počasi spreminjajo prizore (izobraževalni programi) in od otrok zahtevajo uporabo mišljenja in analize, so priporočljivejši od programov s hitro akcijo in hitrimi spremembami prizorov.
- ❖ Gledanje televizije brez pogovora in analize ne zahteva istega miselnega napora kot branje, pisanje ali učenje. Pogovor med in po gledanju televizijskega programa bo otrokom omogočil aktivno razmišljanje o tem, kar so pravkar videli.
- ❖ Okolje uči otroke. Otroci se naučijo največ, če jih starši in učitelji spodbujajo in podpirajo.
- ❖ S selektivnim in ustvarjalnim gledanjem televizije bodo starši pomagali otrokom oblikovati pomembne sposobnosti odločanja.

PREDNOSTI RISANKE (Husu, 2005):

➤ Celostno učenje

Sporočila risanke otroci sprejemajo vidno, slušno in čustveno. Včasih je risanka z glasovi igralcev bolj prepričljiva in zanimiva kot branje. Ob gledanju risanke se lahko otrokom omogoči vrsto dejavnosti, s katerimi se spodbuja in razvija besedno inteligenco, izražanje lastnih vtisov, mnenj in občutkov, vizualno prostorsko inteligenco, glasbeno inteligenco, medosebno inteligenco, gibalno inteligenco, s hkratnim spodbujanjem več čutil, pa se zagotovi daljše pomnjenje. Prisotnost odraslih poveča razumevanje in učinek učenja preko televizije.

➤ Besedno in nebesedno sporazumevanje

Pri filmih so slike gibljive, zato so tudi bolj nazorne in jasne kot besede. Učenci se ob opozarjanju na besedne in nebesedne prvine učijo te veščine.

➤ Prihranek časa in prilaganje vsebin

Izbiro risanke se prilagaja interesom, znanju in sposobnostim otrok - glede na cilje dejavnosti se lahko izbira gledanje celotne risanke ali samo odlomka risanke. Priporočljivo pa je, da je gledanje televizije nadzorovano s strani učitelja v šoli in staršev doma.

➤ Sinhronizacija

Otroci se lahko popolnoma osredotočijo na dogajanje na zaslonu. Sinhronizirali naj bi vrhunski igralci, ki ustrezajo likom, saj tako ohranijo kakovost risanke. Govor se mora ujemati s premikanjem ustnic lika, saj lahko drugače otroka zmede. Prepričljiva pa mora biti tudi igra.

➤ **Prikaz gibljive slike**

Slika zamenja tisoč besed, kar pomeni, da je bolj nazorna in jasna kot besede. Učinek gibljive slike je zato toliko večji. Ob pravljičah, prenesenih na filmski trak, lahko opazujemo besedno in nebesedno razumevanje.

➤ **Vizualni učinki**

Zanimivi vizualni učinki pravljičice popestrijo, saj na ekranu prikažejo vse, kar smo si prej samo domišljali in gradili v mislih.

➤ **Potreba po zabavi**

Gledanje televizije za vsakega otroka in mladostnika pomeni način zabave. Zadovoljiti skušajo potrebo po veselju, domišljiji, sprostitvi.

➤ **Reševanje problemov**

Pogovor lahko spodbudi otroke, da razčistijo s svojimi vrednotami. Pri tem čutijo, da se lahko odprto in brez zadržkov pogovorijo o svojih težavah (Erjavec, Volčič, 1999, str. 71). Otroci lahko preko risanke rešijo marsikatero težavo, ki se pojavi.

➤ **Medkulturnost**

Mediji povezujejo različne kulturne in vedenjske vzorce. Vplivajo na velike skupine ljudi, odpravljajo meje med narodi in državami ter vzpostavljajo globalno kulturo (Erjavec in Volčič, 1999, str. 71).

POMANJKLJIVOSTI RISANKE (Husu, 2005):

➤ Kratka pozornost

Hitre akcije, hitri rezi in zamenjave slik navajajo otroka na kratke zaznavne enote in s tem povzročijo pri otroku kratko sposobnost pozornosti. Ta pa ni primerna in zna biti celo težka za napor, ki ga terja zbrano branje vrstice za vrstico. Gledanje vizualno podprtih pripovedi pri otroku ne razvija jezikovnih sposobnosti, prav tako ne otrokovih vizualnih in čustvenih doživetij.

➤ Pasivnost gledalcev

Gledanje televizije brez pogovora, analize in kakršnekoli dejavnosti ne zahteva istega miselnega napora kot branje, pisanje in učenje. Ravno komercialne televizije so tiste, ki jih otroci največ gledajo, saj le-te od njih ne zahtevajo posebnih veščin in znanja. Otroci, ki gledajo televizijske programe predolgo, postanejo utrujeni in niso več sposobni razmišljati in se osredotočiti na določen problem. Zna se zgoditi, da začnejo otroci v šoli odklanjati naloge, ki se jim zdijo prenaporne in od njih zahtevajo večjo stopnjo koncentracije. Velikokrat zato take naloge zaključijo hitro in površno, čeprav bi jih lahko opravili bolje. Tudi učenje jim gre težje od rok. Na drugi strani pa imamo otroke, ki televizijo gledajo zmerno in imajo boljši uspeh od tistih, ki televizijo gledajo prekomerno, in od učencev, ki televizije sploh ne gledajo (Alexsander, 2004).

➤ Slabše jezikovne in bralne sposobnosti

Jezik ima veliko manjšo vlogo pri gledanju televizije kot pri branju, zato lahko otrok pri prekomernem gledanju televizije nazaduje na stopnji jezikovnega in kognitivnega razvoja. Opazi se tudi slabo razvit besedni zaklad jezikovne sposobnosti.

Na sposobnost razmišljanja in vzročnega povezovanja vpliva razvitost jezikovnih veščin v zgodnjem otroštvu. Ugotavlja se, da več časa, kot otrok preživi ob gledanju televizije v zgodnjih razvojnih obdobjih, slabši je razvoj pismenosti in sposobnosti samostojnega kritičnega mišljenja.

➤ **Enosmerna komunikacija**

Televizija prenaša sporočila, ne more pa jih sprejemati.

➤ **Zmanjševanje pogovarjanja**

Pečjak (1994) piše: »Pretirano poslušanje in gledanje medijev zmanjšuje pogovore v družinah in drugih prvotnih skupinah. Ljudje se sicer združujejo, vendar imajo malo stikov.« Med gledanjem programa se družina o videnem ne more pogovarjati, saj programa ne morejo ustaviti in prekiniti.

➤ **Nerazvita domišljija**

Dandanes se otroci ne znajo več igrati sami, to pa je posledica njihove nerazvite domišljije. Knjige spodbujajo domišljijo, televizija pa nam jo le jemlje. Otroci se igrajo le še tako, da posnemajo risane junake, ponavljajo njihove fraze ter jih oponašajo. Ne uporabljajo svojega ustvarjalnega jezika. Pri gledanju televizije besedilo nadomesti slika, zato je besedilo več ali manj zanemarjeno.

➤ **Nasilje**

Pomembno je, da se starši o nasilju z otroci pogovorijo, saj se pri gledanju nasilja pri otrocih razvije agresivnost. Nasilje pa se danes pojavlja na televiziji, tudi v risankah. Ključno je prepričati otroka, da nasilje ni rešitev. Mlajše otroke lahko nasilni prizori zelo prestrašijo, zato naj bo gledanje televizije nadzorovano.

➤ **Slabo razpoloženje**

Risanka otroku vzbuja neko zadovoljstvo, vendar pa, če otrok cel dan presedi pred televizorjem, postane zdolgočasen, manj sproščen, tudi žalosten, razdražen in osamljen.

➤ **Negativno zaznavanje samega sebe**

Televizija usmerja otroka v zunanji svet in manj v notranji svet. Odvrča ga stran od ustvarjalnega dela.

➤ **Preveč informacij naenkrat**

Pasivni gledalec lahko spremlja le izgled risanega junaka, pozabi pa spremljati govor junaka in drugih risanih likov. Zaradi zmede odvrta pozornost zaradi več informacij hkrati.

➤ **Podnapisi**

Zaradi cenejših stroškov izdelave je risanko lažje opremiti s podnapisi kot sinhronizirati. Besedila pod sliko odvrta pozornost z dogajanja na zaslonu, mlajši otroci podnapisov niso zmožni prebrati, zato izgubijo pomembne informacije. To jih odvrne od branja, zato spremljajo sliko, ne da bi vedeli, kaj se zares dogaja na zaslonu. Podnapisi imajo za starejše otroke obenem prednost: spoznavajo lahko tuj jezik in se ga mimogrede naučijo, slišijo lahko tudi izvirno glasbo.

Prednost pravlјice v primerjavi z risanko je v razvoju otrokove domišljije in ustvarjalnosti ter razvoju jezikovnih sposobnosti.

3.3 Medijska vzgoja v šoli?

Vzgoja za medije je danes očitno in nujno v središču pozornosti vseh učiteljev in vzgojnih delavcev, saj je z mediji povezano vse ostalo, ker nam mediji pomagajo razumeti, kako je povezan svet kot celota«.

(Philip Drummond)

V šoli se v zadnjem času veliko uveljavlja filmska vzgoja oziroma vzgoja z mediji, kar je pomembno, saj je za otroke koristno, da začnemo z medijskim izobraževanjem že zelo zgodaj. Vpliv medijev na otroke je velik, saj so otroci podvrženi njihovim nenehnim stikom. Mediji so povsod okoli nas in zdi se mi odlično, da so medije vpeljali tudi v osnovnošolski program, saj tako otroke naučimo pravilnega in odgovornega ravnanja z njimi, kvalitetne izbire medijskih vsebin in kritičnega vrednotenja le-teh. Seveda pa je pomembno tudi, kako te vsebine obravnavamo, da so koristne za otroka, da ga ne pustijo ravnodušnega, temveč da znajo otroka pritegniti do te mere, da zna presoditi dobro in slabo in prepoznati sporočilno vrednost vsebine, ki jo obravnavajo (Batagelj idr., 1998).

Ponavadi v šoli gledajo risanke v nižjih razredih, ker je koristno za otroke, da svoje možgane tudi malo sprostijo. Risanka da otrokom neko zadovoljstvo, sprostitev in zabavo (med malico), pred vrnitvijo na redno snov. Lahko pa je risanka povezana tudi z redno obravnavo snovi.

Pri slovenščini lahko učenci gledajo dobro sinhronizirano risanko ter se z njo učijo zbornega in pogovornega jezika in na splošno poslušajo jezik, kar jim lahko pomaga pri učenju. Otroci ob poslušanju pridobivajo tudi besedni zaklad.

Tako kot pri pravljičah, moramo biti tudi pri risankah zelo pozorni pri izbiri kvalitetnih in poučnih risank, tudi risank s sporočilom, preko katerih se lahko otroci naučijo odgovornega in primerne ravnanja v določenih situacijah v življenju.

Izkušnje, ki jih učenec pridobi s filmsko in televizijsko vzgojo, vključi v svoj odnos do življenjskih pojavov. Tako lahko s filmsko in televizijsko vzgojo razvijamo bogato, aktivno, praktično in samostojno ustvarjalno osebnost (Borčič in Nakrst, 1984).

Zato so risanke tudi vzgojne in so odličen način za spoznavanje novih stvari, saj je risanka bila in vedno bo del vsakega otroštva. S pomočjo fantazijskih likov, junakov ter čudežnih bitij in zanimivih dogodivščin risanke posredujejo nauke in moralno zavest ter vrednote, ki jih otroci kaj hitro povzamejo. Veliko otrok morda ne zna izraziti svojih občutkov in nemirov, ki jih doživlja ob pravlji. Pri tem lahko otroku pomagamo in ga

vzpodbudimo, da nariše svojo predstavo pravljice, kar nam zna veliko povedati o otroku in njegovih notranjih občutjih. Kakor pravita tudi Mirjana Borčič in Marica Nakrst (1984), je večini otrok v medij likovnega izražanja lažje prenesti informacijo, ki so jo prejeli po vizualni poti. Zato je primerno, da sta od 1. do 4. razreda filmska in televizijska vzgoja vključeni tudi v likovno vzgojo.

Pomembne so metode dela, s katerimi želimo razvijati občutljivost za umetnost in otroke navaditi na kritično vrednotenje. »S pogovorom želimo neposredno, a vendar organizirano, doseči vzgojne in izobraževalne cilje, ki jih določa učni načrt filmske in televizijske vzgoje za osnovno šolo. Pogovor o filmu ima na nižji stopnji bolj vzgojno kot izobraževalno funkcijo« (Borčič in Nakrst, 1984, str. 57).

Kakor nam je samoumevno, da se otroci naučijo govoriti, brati in pisati, tako bi se morali naučiti tudi jezika avdiovizualnih medijev. To bi morali storiti na igriv, hkrati pa sistematičen in praktičen način (Batagelj idr., 1998).

Naloga učitelja, ki vzgaja otroke, da bodo pametno uporabljali občila je, da jih nauči pametno in smotrno izbirati vsebine, ki so poučne ter moralno nesporne, da bodo znali otroci preceniti ter kritično izbirati. Učitelj mora tudi staršem podati pomembne informacije, saj so le straši tisti, ki lahko vplivajo na to, kaj otrok izbira in gleda. Tudi med poukom mora učitelj namensko izbrati uporabo televizije in videa. V šoli bi se morala tudi dejavno izražati stališča do nasilnih vsebin v občilih. Najbolj pomembno pa je, da otroci gledajo kritično in znajo sami presoditi o kvalitetnih vsebinah (Řičan idr., 1999).

Pomembno je, da televizijo vključimo v kurikulum tako, da bo dopolnjevala načela učnega programa v zgodnjem otroštvu (Rugelj, ur., 2006):

- osebni, socialni in čustveni razvoj,
- komuniciranje, jezik in pismenost,
- matematično zorenje,
- poznavanje in razumevanje sveta,
- telesni razvoj,
- ustvarjalni razvoj.

Mnogim učiteljem se zdi, da osredotočenost na učne cilje v šolah ne dopušča dovolj časa, da bi se lahko z učenci navduševali nad televizijo. Poleg tega naj bi bila televizija in

njene vsebine otrokom škodljive in naj bi odtegovale pozornost od pravega učnega procesa. V resnici pa kvalitetne in pravilno izbrane vsebine otrokom lahko tudi koristijo. Opirajo jim pogled v svet podob in zvoka. Seveda otroci včasih pogledajo tudi cenene in ničvredne televizijske vsebine, vendar pa isto velja tudi za knjige. Niso vse knjige poučne, pa vendar se učimo iz njih brati, dobimo pa tudi priložnost, da si delimo znanje in domišljijo drugih ljudi. Iz tega razloga naj imajo otroci pravico spoznavati tudi svet gibljivih podob (Rugelj, ur., 2006).

❖ Razlogi, podprti s strani akademske raziskave, ki dokazujejo, zakaj je potrebno medijsko vzgojo včleniti v učno izkustvo vseh učencev nižje stopnje, so (Rugelj, ur., 2006):

1. potreba po dejavnem učenju,
2. energija, ki poveže dom in šolo,
3. vse bolj poglobljeno umevanje beriv/glediv (ki bi jih lahko poimenovali s skupnim imenom »gibljivka besedila«),
4. ustvarjalnost, ki vznikaja iz gibljivk,
5. razumevanje kulture in družbe.

❖ Med pomembnimi smotri, ki jih je mogoče streči z rabo filma, so v prvih učnih letih, ko si otroci razvijajo komunikacijske in jezikovne spretnosti, naslednji:

1. širjenje besedišča,
2. raba povednega jezika,
3. povzemanje zgodbe,
4. uzaporedovanje in
5. opredeljevanje značajev.

Otroci zato, da bi razumeli, kaj se odvija na ekranu, ne potrebujejo črkovne pismenosti. Tako se lahko posvetijo domišljanju in vrednotenju, pri tem pa naraste tudi želja po komuniciranju. Televizijske vsebine so dobre predvsem za otroke, ki jim leži vizualno učenje, ti lahko že po prvem gledanju brez zatikanja dogajanje zelo podrobno obnovijo. Še več pa seveda po drugem in tretjem ogledu. Filmska besedila širijo otroško doživljanje besedil in spodbujajo rabo raznolikih oblik komunikacije (Rugelj, ur., 2006).

Obvezni učni proces najbolj temelji na pismenosti. Večja kot je pismenost, lažje se otroci učijo na vseh področjih. Ker sta črkovna in filmska pismenost v tesnem sorodstvu, je jasno, da bo otrok lažje kos kurikulu, če bo imel dobro razvite kritične in ustvarjalne zmožnosti znotraj filmskega medija (Rugelj, ur., 2006).

Vzgoja za medije torej zajema branje in pisanje, risanje in čečkanje, poslušanje in govorjenje, kritično gledanje ter izbiranje dobrih medijskih vsebin. Vse to razvija sposobnost oblikovanja lastnih besedil s pomočjo najrazličnejših tehnologij, oglaševalskih panojev, fotoaparatorov, mikrofонов, videokamer ... (Batagelj idr., 1998).

Z vzgojo za medije imamo v mislih medijsko pismenost. Ta pa zajema dve ravni (prav tam):

1. Reflektivno – spodbuja impresijo in razmislek o medijskih vsebinah in oblikah; upravičuje selekcioniranje in izbiro po lastni presoji; uči kritičnost do ponujenih medijskih izdelkov, do kanalov, ki jih posredujejo, in do lastnikov, ki jih plačujejo (narekujejo).
2. Produktivno – uči učence »brati« in »pisati« medijski jezik tudi tako, da se igrajo produkcijo podob za množična občila; sami ustvarjajo fotografije, plakate, rišejo in pišejo stripe, delajo časopise, imajo svojo radijsko postajo, ustvarjajo video in filmske izdelke, se gredo televizijo in podobno.

Vzgoja za medije otrokom omogoča socialno zблиževanje, krepi medsebojno komunikacijo. Medijska vzgoja tudi spodbuja otroke, da se estetsko izražajo ter si gradijo svoj osebni etos z oblikovanjem stališč in moralnih standardov. Medijsko izobraževanje pa omogoča tudi kritično razmišljanje o ponujanih medijskih vsebinah. Vse to je potrebno, da bi postali kritični državljani (Batagelj idr., 1998).

Živimo v svetu medijev. Vse preveč časa posvečamo televiziji, branju časopisov in revij, poslušanju radia ... Nekateri otroci preživijo več časa pred televizorjem kot v šoli.

Bolje kot da obsojamo moč medijev, sprejmimo njihov očiten vpliv in svetovni prodor kot neizpodbitno dejstvo. Upoštevajmo pomembnost medijev kot del kulture današnjega sveta. Ne smemo podcenjevati vloge, ki jo imajo mediji na pri razvojnih procesih, prav tako ne smemo podcenjevati funkcije medijev, ki jo imajo pri aktivnem vključevanju državljanov v družbo (Batagelj idr., 1998).

Pomembna naloga učitelja je tudi, da, preden v šoli obravnava umetnostno ali neumetnostno besedilo v vizualni različici, kritično pregleda film/risanko in ga/jo oceni glede na primernost. Pripraviti se moramo tako, da vizualno podprta pripoved ustreza glede na vsebino učne ure ter glede na zastavljene cilje, ki jih moramo doseči.

Po ogledu moramo vprašanja pripraviti tako, da bomo od učencev izvedeli natanko to, kar smo želeli in kar je bilo za učno uro predvideno.

Učitelj mora vizualno podprto pripoved razdeliti na tri različne načine: analiza, sinteza in kritika. Učitelj mora biti pri sodbi objektivni, pri čemer si pomaga z življenjskimi izkušnjami.

Podlaga za ocenjevanje dela je okus (npr. všeč mi je, ni mi všeč, dolgočasno je ...). Ko razločujemo lepo od grdega ali umetniško od neumetniškega, je to seveda subjektivne narave, saj imamo ljudje zelo različne okuse.

Vedno presojamo film kot celoto, ker kot celota tudi vpliva na gledalce (Šimenc, 1994).

Ko se odločamo, kaj bo otrok gledal, bi morali razmisliti o tem (Gartner, 1974, str. 87):

- katere oddaje otrok gleda,
- koliko časa porabi za gledanje,
- kje in kako jih gleda,
- kdo in kako spremlja otroka pri gledanju,
- ali je vsebina oddaj primerna starosti otroka in njegovim sposobnostim,
- katere potrebe zadovoljuje otrok z gledanjem televizije,
- kako izrabiti oddaje za vzgojo in
- kako povezati prejšnje izkušnje otroka z novimi, ki si jih je pridobil z gledanjem televizije.

3.3.1 Risanka kot motivacija za branje?

Način za branje pravljice je le ta, da se ji preprosto predaš.

(W. H. Auden)

Risanko lahko uporabimo kot motivacijo za branje. Ko sem na osnovni šoli izvajala empirični del, pri katerem smo najprej brali pravljico, nato pa smo po njej gledali še posneto vizualno pripoved in obratno, sem otroke opozorila, da morajo biti zelo pozorni na razlike med pravljico in risanko. Ko smo brali pravljico, je bilo po koncu seveda navdušenje za gledanje risanke, ko pa smo najprej gledali risanko, sem opazila veliko navdušenje in zanimanje tudi za branje pravljice, saj je učence zanimalo, katere stvari so bile podobne in katere različne. Tako so otroci na koncu znali naštetih skoraj vse razlike, ki so se pojavile.

Ko sem kot deklica gledala risanko ali ko sedaj gledam kakšen film in nato slišim, da je knjiga veliko boljša, bolj podrobno opisana, me seveda zanima in si nato preberem še knjigo. Velikokrat se je že zgodilo, da sem bila bolj navdušena nad pravljico, zgodbo kakor nad risanko, filmom. Res je, da so knjige ponavadi bolj natančno in podrobno opisane, da si otroci in odrasli lažje predstavljajo in si domišljajo po svoje.

Mnogi verjamejo, da obstaja neposredna povezava med upadanjem meril pismenosti in porastom porabništva gibljivih podob. Slabšala naj bi se tudi družbeno vedenje in socialna razvitost otrok, še posebno zaradi televizije. V resnici pa raziskave in praksa kažejo, da lahko raba medijskih besedil otroke motivira in ustvari posebne okoliščine, v katerih bo otroke zanimalo učenje pismenosti (Rugelj, ur., 2006).

3.4 Animateka in program Slon

Animateka je mednarodni festival animiranega filma, ki se vsako leto odvija v decembru v ljubljanskima Kinodvoru in Slovenski kinoteki. Osredotoča se predvsem na najnovejšo produkcijo kratkometražnega animiranega filma v Vzhodni in Srednji Evropi. Občinstvu poleg tega vsako leto predstavi tudi pester nabor posebnih programov, ki omogočijo gledalcu globlji vpogled v nastanek in razvoj animacije ter mu ponudijo kratek svetovni pregled najboljših novih animiranih filmov.

Festival vsako leto gosti veliko število domačih in tujih avtorjev ter strokovnjakov, zaradi česar je postal pomembna stična točka mednarodne izmenjave izkušenj, idej in mnenj. Postal je prostor za ustvarjanje novih projektov. Vse naštetu znajo ceniti tudi obiskovalci, katerih število vsako leto narašča in se je v letu 2010 že približalo okrogli številki 10.000. To pa tudi s pomočjo razširitve festivala.

Animateka je tekmovalne narave in v ospredje animiranega filma postavlja vlogo avtorja. Vsako leto tako mednarodna žirija po svojem izboru nagradi najboljšega avtorja, od leta 2005 pa Animateka podeljuje tudi nagrado občinstva. Kratkometražni animirani filmi se za nagrado potegujejo v Tekmovalnem programu, ki je glavni, Evropskem študentskem tekmovalnem programu ter Slonovem tekmovalnem programu, ki je namenjen najmlajšim. Stalnica Animatekinega programa je tudi Svetovni jagodni izbor.

Otrokom pa Animateka posveča še posebno pozornost, saj se zavedajo, kako pomembna sta vzgoja in izobraževanje mladih na področju animiranega filma. V ta namen so osnovali program Slon, ki se osredotoča na otroško občinstvo, v sklopu katerega potekajo tudi produkcijske in nekajurne delavnice animiranega filma, ki se odvijajo čez celo leto, v času festivala pa so na voljo brezplačno.

Vzgojno-izobraževalni program animiranega filma Slon je sestavljen iz različnih manjših projektov, njihov cilj je osveščanje, vzgajanje in izobraževanje slovenskega občinstva o kakovostnem animiranem filmu. Namen dejavnosti je spodbuditi zanimanje za kakovostne animirane filme med osnovnošolsko in srednješolsko populacijo oziroma ponuditi osnove filmske vzgoje z animacijo. Z udeležbo na različnih aktivnostih programa Slon udeleženci ne bodo videli le kakovostnih animiranih filmov, temveč tudi

celostno spoznali umetnost animiranja in animiranih filmov. S tem želijo otroke spodbuditi h kritičnemu mišljenju, razvijati empatijo in krepiti ustvarjalnost.

Med festivalom za spoznavanje občinstva s svetom animacije poskrbijo tudi s številnimi predavanji, s pogovori z avtorji ter z okroglimi mizami na izbrane teme. V sklopu spremljevalnega programa se poleg tega vsako leto odvijajo tudi likovne razstave in avdio-vizualni dogodki, vedno pa se poskrbi tudi za zabave po zaključku filmskega dneva.

Animateka že od leta 2008 organizira tudi natečaj AnimaWeb, ki išče najboljše kratke animirane filme, namenjene rabi v spletu ali mobilni telefoniji. Z njimi želijo spodbuditi mlade, morda še neveljavljene ustvarjalce, da se spopadejo z animacijo in s svojimi izdelki obogatijo produkcijo animiranega filma v Vzhodni in Srednji Evropi.

Ko se festival zaključi, se Animateka poda tudi na potovanje. S programom zmagovalnih, nagrajenih in izbranih kratkih animiranih filmov iz Tekmovalnega programa (Srednja in Vzhodna Evropa), imenovanim Animateka po Animateki, festival obišče mladinske centre, kulturne domove in kinodvorane po vsej Sloveniji. Tudi ta projekt je vsako leto pospremljen z dodatnim spremljevalnim programom, ki vsebuje delavnice animiranega filma, predavanje in avdio-vizualni koncert (O Animateki, 2012).

4 RISANKA ALI PRAVLJICA?

Risanke na televizijskih programih in videokasetah vedno več otrokom pomenijo nadomestilo za branje pravljic.

(Meta Grosman)

Dandanašnji otroci so vedno bolj tehnološko pismeni. Še nekateri predšolski otroci se znajdejo na računalniku, televiziji in ostalih medijih mnogo bolje kot morda njihovi starši ali stari starši. Otroci se sami znajdejo, sami najdejo svoj najljubši program na televiziji, starši pa se tako lahko posvetijo svojemu delu in se izognejo glasnemu branju in vzgojo prepustijo elektronskim medijem. Kot pravi Meta Grosman (1998), se mnogokrat starši tolažijo s tem, da risanke in otroški filmi prinašajo vizualne različice najlepših otroških pravljic. Zaradi opuščanja bralne vzgoje imajo otroci v šoli lahko težave pri branju, saj so navajeni sprejemanja mnogo preprostejših in manj napornih vizualno podprtih pripovedi risank in raznih filmov. Tako se tolažijo, da je snov v šoli dolgočasna in neprijetna, ker jo morajo predelati pod prisilo.

Ustvarjalci risank morajo, ker so risanke dobro tržno blago, poskrbeti za to, da so risanke za otroke in mladostnike zanimive in da vedno znova vzbujajo željo po gledanju, kar lahko preide v pravo zasvojenost.

M. Grosman (1998) še poudarja, da se straši pogosto sploh ne zavedajo škodljivih posledic pretiranega, dolgotrajnega gledanja risank in zanemarjanja bralne vzgoje. Ta bi se morala začeti z glasnim branjem doma oziroma v družinskem krogu, še preden otrok vstopi v šolo. Raziskava je pokazala, da prav pozitiven odnos do branja in zgodnje predšolsko glasno branje bistveno vplivata na kasnejši otrokov razvoj bralne sposobnosti. Razvita bralna kultura je tudi predpogoj šolske uspešnosti. Otroci, ki imajo bralno sposobnost dobro razvito, ponavadi izhajajo iz družin, kjer se veliko bere in knjige predstavljajo vrednoto. Vizualno podprta pripoved in njeni učinki zagotovo ne morejo nadomestiti branja, ker ne razvijajo bralne sposobnosti in jezikovnih zmožnosti. Branje vpliva na celoten otrokov kognitivni razvoj, zato je za otrokovo dobro pomembno razvijati bralno kulturo, risanke pa naj otroka spremljajo le občasno.

V zadnjih desetletjih so, kakor piše (Řičan idr., 1999), avdio-vizualna občila spremenila ves naš način življenja. To pa prinaša negativne posledice za duševni in moralni razvoj otroka. Poleg tega pa so ogroženi tudi človeški odnosi v družini in med prijatelji.

Otroci vedno več časa preživljajo ob avdio-vizualni zabavi, kar pa posledično izrinja kvalitetno in dejavno preživljanje prostega časa, zavira razvoj govora, domišljjske predstavljalnosti, zavira ustvarjalnost in družabnost otrok, zaradi tega trpijo tudi socialno življenje ter čustveni odnosi.

5 EMPIRIČNI DEL

5.1 Opredelitev problema

V empiričnem delu želim pokazati razlike med pravljico in njeno vizualno podprto pripovedjo, razlike v tem, kako otroci doživljajo branje pravljice in gledanje risanke, kako se branje in gledanje pravljice ločita v otrokovem razvoju domišljije.

Otroka moramo naučiti, da sam sprejema pravilne odločitve, katere risanke gledati in katere niso primerne za njegov vsesplošni razvoj. Vedno več je risank, ki pri otrocih ne spodbujajo niti domišljije niti jezikovnega razvoja, zato moramo risanke skrbno izbirati. Izbirajmo take, ki ne spreminjajo vsebine besedila, po katerem so bile narejene.

Po vsaki obravnavi literarnega besedila ali ogledu risanega filma moramo otrokom ponuditi dejavnosti, s pomočjo katerih bodo lahko poglobili razumevanje obravnavanega. Dejavnosti naj bodo zabavne in hkrati poučne ter motivacijske.

Ko sem v šoli brala pravljico in ko smo gledali še risanko posneto po njej, so otroci na koncu likovno ustvarjali, kasneje pa smo snemali še risanko.

Na osnovni šoli Oskarja Kovačiča sem z učenci 2. b razreda in mentorico Petro Kokalj opravljala empirični del diplomske naloge. Dva dni zapored sem obiskala šolo, kjer sem učencem razložila, kaj bomo počeli, kaj je njihova naloga, in jih spodbudila k delu. Povedala sem jim, da mi bodo v veliko pomoč pri moji diplomski nalogi.

Prvi dan smo najprej prebrali pravljico *Peter Pan*, nato pa smo po njej gledali še risanko. Drugi dan pa smo najprej gledali risanko Palčica, nato pa smo brali še pravljico.

Šolo pa sem nato obiskala še enkrat. Takrat pa smo snemali risanko, ki so si jo zamislili otroci.

5.2 Cilji

- ugotoviti razlike v doživljanju otrok pri branju pravljice in ob gledanju risanke,
- ugotoviti vsebinske razlike med obravnavano pravljico in risanko,
- ugotoviti, kako se branje in gledanje pravljice ločita v otrokovem razvoju domišljije,
- ugotoviti, ali dramatizacija pravljice vpliva na otrokovo doživljanje.

5.3 Hipoteze

Glede na postavljene cilje smo opredelili naslednje teze:

- otroci bolj poglobljeno doživljajo gledanje risanke kot poslušanje pravljice.
- risanka, posneta po literarni predlogi, se vsebinsko razlikuje od literarnega besedila.
- pri branju pravljic se domišljija bistveno bolj razvija kot pri gledanju risank,
- dramatizacija vpliva na otrokovo doživljanje pravljice.

5.4 Primerjava risanke in pravljice

5.4.1 *Peter Pan*

Nekateri otroci so pravljico že poznali, tako da so okvirno poznali vsebino. Nekateri pa, kar sem sklepala po dviganju rok, pravljice niso poznali. Ko sem otrokom povedala, kaj bomo počeli, so bili navdušeni. Morda le zato, da jim ni bilo potrebno poslušati šolske snovi.

Preden sem začela z branjem, sem jih prosila, naj si pravljico predstavljajo čisto po svoje, naj si v glava izoblikujejo podobe po njihovih merah in naj se ne opirajo na to, kar že poznajo, temveč naj se poglobijo v pravljico in izoblikujejo svoje junake, prostor in dogajanje.

Pustila sem domišljiji prosto pot in ponovno opozorila, naj bodo pozorni na vse podobnosti in razlike, ki jih bodo opazili pri pravljici in kasneje pri risanki.

Ko sem najprej brala pravljico, so napeto poslušali, vmes malo izgubili motivacijo, kar sem nato popravila z dramatizacijo, intonacijo glasu itd.

Ko je bilo pravljice konec, smo se o njej še malo pogovarjali, učenci so opisovali svoje junake, kakšen prostor so si predstavljali, kateri junak jim je bil najljubši in kako so si ga predstavljali ter kateri dogodek se jim je najbolj vtisnil v spomin. Vprašala pa sem jih tudi, če morda vedo, kaj nam pravljica želi sporočiti.

Dobila sem raznorazne odgovore:

- Peter Pan je imel roza hlače in rumeno pero.
- Kapitan Kljuka je imel kljukast nos.
- Vendi je imela zlate lase in modro-zelene oči in roza oblekico.
- Najboljši dogodek je bil, ko je Kapitana Kljuko prestrašil krokodil.
- Lepo je bilo, ko so leteli in je luna sijala.
- Zloben Kapitan na koncu ne zmaga, temveč Peter Pan in prijatelji.
- Ko so prišli v deblo, so se spustili po toboganu v sobe.

Učenci so na koncu iz pogovora naredili smešno predstavo, saj so si začeli izmišljevati, kako so si predstavljali junake in prostor, samo da je bilo zabavno. Nekaj odgovorov:

- Peter Pan je imel oblečeno kiklico in nosil je puško.
- Peter Pan je bil oblečen kot vojak.
- Vendi je imela zelene lase.

5.4.2 Palčica

Ko smo obravnavali *Palčico*, pa smo najprej gledali risanko in nato brali pravljico. Preden smo začeli gledati risanko sem zopet opozorila, naj bodo zelo pozorni na vsebino, da bodo prepoznali vse razlike, ki so se pojavile med risanko in pravljico.

Zanimalo me je še, kako si predstavljajo Palčico, če mi jo lahko opišejo in nato še narišejo.

Odgovori so bili različni, potem so se tudi že malo ponavljali, vendar nekaj prvih:

- Palčica bi imela dolge blond lase in oblečena bi bila v belo in ne modro.
- Palčica bi imela rožnato obleko, ker je zrasla iz rože in krila.
- Palčica bi imela dolge in valovite lase.
- V laseh bi imela roza pentljo.
- Palčica ima rjave lase in modro oblekico.
- Palčica ima zeleno oblekico.

Ko smo pogledali risanko, sem jih vprašala, če jim je bila zgodbica všeč. Seveda je bil odgovor da. Vprašala sem tudi, kateri junak jim je bil najbolj všeč, odgovori so bili različni, Palčica, pujs, krastača ... Vprašala sem jih tudi po dogodkih, kaj se je dogajalo. Skozi odgovore sem videla, da so bili pozorni na podrobnosti in dogajanje.

Potem pa sem jih vprašala, če jih zanima, kaj se zgodi v pravljici. Izrazili so veliko navdušenje in zanimanje. Preden sem začela brati, sem jih spet opozorila, naj bodo pozorni na vsebino.

Pravljica je bila dolga, učenci so vmes zgubljali motivacijo, začeli klepetati, počeli vse drugo, nakar sem postaja jezna in prenehala z branjem, nisem pa se zavedala, da sem kriva sama. Branje jim je postalo dolgočasno in če bi lahko spremenila, bi se bolj vživela v vlogo, malo odigrala in bi jih zagotovo spet pridobila pri poslušanju. Sem pa vsaj poskusila, če dramtizacija pri branju res deluje. In še kako!

Po prebrani pravljici smo se zopet malo pogovarjali. Ob vprašanju, ali jim je bila bolj všeč risanka ali pravljica, so se večinski odgovori nagibali k risanki, morda bi dvignil roko še kdo, če bi pravljico pripovedovala bolj vživeto. Našteli smo razlike in presenečena sem bila, koliko so dejansko poslušali in koliko vedeli o dogajanju. Našteli smo skoraj vse razlike.

Vprašala sem še, če so bili pri risanki bolj pozorni kakor pri pravljici, kaj jih je bolj prevzelo in zabavalo. Odgovorili so, kar sem tudi sama opazila, da jih je risanka bolj zabavala, saj risanke ponavadi vključujejo tudi smešne prizore, zato je bilo ob risanki obilo smeha. Pri pravljici pa kakorkoli si predstavljaš, še vedno ni enako smešno. Ko pa sem jih vprašala, kaj na splošno raje delajo, gledajo risanke ali berejo knjige, je bil odgovor skoraj večinski, da raje berejo knjige. Zanimive, zabavne in pisane knjige.

Učenci po pripovedovanju zelo radi berejo knjige, kar pa jim je najbolj v veselje, je to, da si knjige lahko izberejo po lastnem okusu. Povedali so mi še, da so včasih tudi knjige, ki jih izbere učiteljica, še kar berljive, vendar pa jim je v veliko večje veselje, da si knjige izberejo sami. Učence sem povprašala še o spodbudah, ki jih dobijo od staršev, morda babic in dedkov. Veliko večino učencev doma spodbujajo k branju, saj tudi sami veliko berejo, berejo tudi skupaj z učenci, nekaterim straši prebirajo pravljice za lahko noč.

Pomembno se mi zdi, da se učenci že v domačem okolju spoznajo s knjigami, dobijo do njih neko spoštovanje, kar pa lahko dobijo le, če imajo tudi starši do knjige pozitiven odnos. Morda se nam ne zdi, pa vendar ima branje velik vpliv na celosten jezikovni razvoj in sposobnosti, govorne zmožnosti, prav tako pa pozitivno vpliva na otrokov razvoj domišljije.

Otrok pri branju pravljic dobi tudi neko varnost. Zgodba, ki se je za junaka končala s srečnim koncem, otroku pomeni upanje in vero v to, da bo tudi on razrešil težave, ki ga morijo.

5.5 Snemanje risanke

Z učenci smo kasneje posneli še risanko. Odločila sem se za tehniko kolaž, saj je ta za otroke te starosti najbolj primerna. Tako mi je svetovala tudi vodja otroškega programa Slon, Katja Koritnik.

Pred začetkom dela sem učencem povedala nekaj besed o Animateki in o programu Slon, ki je namenjen mlajšim otrokom. Učencem sem razložila nastanek risanke, koga vse potrebujemo za izvedbo in kako poteka delo.

Najprej sem učilnico poimenovala snemalni studio, kjer so lahko samo pomembni ljudje, ki pomagajo pri izdelavi filma oziroma v našem primeru risanke. Učence sem, tiste, ki so želeli in so dvignili roko, razdelila v skupine. En učenec je bil scenarist (si zamisli zgodbo, določi, kaj se bo zgodilo in kako). Drug učenec je bil režiser (odgovoren za umetniško podobo in tehnološko izdelavo – nadzor nad scenarijem, vsebino), tretji učenec je bil scenograf (si zamisli ozadje), nato smo določili glavnega animatorja, ki je določil obliko gibanja oseb in ostale animacije. Peti učenec je bil zadolžen za risanje in šesti učenec je bil kolorist, zadolžen za barvanje. Sedmi učenec je bil zadolžen za striženje.

Da so sodelovali vsi učenci, je torej vseh sedem učencev dobilo pomočnike. Skupaj so se posvetovali o delu, za katerega so bili zadolženi. Zanimivo jih je bilo opazovati, saj so svoje vloge vzeli zelo resno.

Najprej smo določili ozadje. Skupina, ki je bila zadolžena za scenarij, je sestavila okvirno zgodbo in jo povedala skupini, ki je bila zadolžena za risanje. Na koncu so vsi učenci pomagali risati, saj bi imeli risarji tako preveč dela. Ko je bilo kaj narisano, so to odnesli koloristom, ki so vse pobarvali, nato pa pobarvano odnesli skupini, ki je bila zadolžena za striženje.

Scenarist, režiser in scenograf so nato v sodelovanju sestavili ozadje, določili kakšno bo dogajanje, glavni animator pa je določil premikanje.

V šolo sem prinesla prenosni računalnik in kamero. Delali smo v programu Monkey Jam, ki je za uporabo zelo preprost. Določila sem še učenca, ki je držal kamero, in učenca, ki je na računalniku pritiskal »posnemaj«.

Na začetku so se učenci še malo lovili, čeprav sem razložila, da za nastanek sekundnega posnetka potrebujemo 24 sličic. Pokazala sem tudi na primeru, kako se roka premika, da ne gre na hitro, temveč zelo počasi, korak za korakom.

Tako so torej počasi premikali ptičke v letu, rožice, ki so rasle iz zemlje, Muco Copatarico, copatke, iz katerih je nastala velika pošast, pikapolonico, oblake ... Na vsake toliko posnetkov sem morala pokazati risanko, saj so bili zelo neučakani, kaj bo nastalo.

In na koncu je nastala risanka. Doma sem nato dodala še zvok in se s filmčkom še malo poigrala.

5.6 Rezultati in interpretacija le-teh

5.6.1 Otroci bolj poglobljeno doživljajo gledanje risanke kot poslušanje pravljice.

Ali otroci bolj poglobljeno doživljajo gledanje risanke ali poslušanje pravljice? Pri tem vprašanju sem najprej domnevala, da oboje spremljajo dokaj doživeto, saj pri risanki opazujejo vse barvne podobe na ekranu, pri pravljici pa si domišljajo sami, si v glavi narišejo podobe in razvijajo svojo domišljijo. Pri gledanju risanke je bilo v obeh primerih (Peter Pan in Palčica) vedno zabavno, polno smeha, široko odprtih oči in zanimanja. Pri branju pravljic pa je bilo vzdušje mirno, rahlo zaspano (premalo vživeto branje).

Hipotezo lahko potrdim, saj sem kljub temu, da branje pravljice ni bilo pravilno izvedeno, mnenja, da otroci bolj doživeto gledajo risanko.

5.6.2 Risanka, posneta po literarni predlogi, se vsebinsko razlikuje od literarnega besedila.

Ugotovila sem, da se sinhronizirani risanki (Peter Pan in Palčica), posneti po literarni predlogi, vsebinsko razlikujeta od literarnega besedila. Iz tabel (spodaj) lahko razberemo, da je kar nekaj vsebinskih razlik. Otroci niso imeli težav pri ugotavljanju razlik, nekateri so že med ogledom risank ugotavljali, da so prisotne razlike.

Tako lahko potrdimo hipotezo, da se risanka, posneta po literarni predlogi, vsebinsko razlikuje od literarnega besedila.

PALČICA	
PRAVLJICA	RISANKA
<ul style="list-style-type: none">- Do gospe pristopi čarovnica- Za seme plača 20 šilingov- Palčica plava na listu v krožniku z vodo- Palčica poje- Priskaklja krastača in jo ugrabi- Po reki jo pelje metulj- Ne spozna gosenice- Krt je slep	<ul style="list-style-type: none">- Pristopi čarovnik- Gospa ga nahrani- Ni krožnika z vodo- Palčica ne poje- Pujs prinese krastačo, ker je ljubosumen na Palčico- Palčico reši kačji pastir- Spozna gosenico

<ul style="list-style-type: none"> - Krt ne razkaže svoje hiše - Ne igrajo se zunaj na snegu - Lastovico Palčica najde v krtovem rovu (misli, da je mrtva) - Morala bi se poročiti s krtom - Lastovica zaradi krta odpelje Palčico - Palčica se poroči s princem 	<ul style="list-style-type: none"> - Krt vidi - Krt razkaže svojo hišo - Zimske radosti na snegu s krtom in miško - Lastovico Palčica najde na prostem, ko kliče na pomoč - Lastovica za uslugo odpelje Palčico domov, kjer spozna princa
--	--

PETER PAN	
PRAVLJICA	RISANKA
<ul style="list-style-type: none"> - Ime dečka: Jan - Dežela Nikjernikoli - Peter Pan zbudi Vendi z igranjem na piščali - Vendi noče odrasti zato jo Peter Pan odpelje v deželo Nikjernikoli - Peter Pan prežene Zvončico - Ugrabijo poglavarjevo hči Tigrovo rožo, da pove za skrivališče Petra Pana - Peter Pan oponaša glasove duhov, da prestraši Kapitana Kljuko - Peter Pan reši Tigrovo rožo - Kapitan Kljuka bežal pred krokodilom, padel s pečine in se zataknil s kljuko - Kapitan Kljuka ukaže, naj privedejo izgnano Zvončico - Petru Panu nastavijo bombo - Kapitan Kljuka pade v morje zaradi jadra - Odplujejo z ladjo proti Londonu 	<ul style="list-style-type: none"> - Ime dečka: Ivo - Dežela Nikoli - Peter Pan zbudi Vendi, ko si oblači senco - Peter Pan potrebuje mamo za zgubljenčke, zato povabi Vendi v Deželo Nikoli - Ne prežene Zvončice - Ugrabijo poglavarjevo hči Tigrovo lilijo, da bi postala mati gusarjev - Peter Pan oponaša Kapitana Kljuko, da bi njegova pomagača odvezala princeso Tigrovo lilijo - Ponirek odveže Tigrovo lilijo - Kapitan Kljuka skočil v dolino in ušel - Zvončico ugrabijo pomagači Kapitana skupaj z zgubljenčki - Ni bombe - Kljuko prestraši krokodil - Odletijo proti Londonu

5.6.3 Pri branju pravljic se domišljija bistveno bolj razvija kot pri gledanju risank.

Ugotoviti sem skušala, kako se branje pravljic in gledanje risank ločita v otrokovem razvoju domišljije. Sklepala sem, da je otrok ob poslušanju pravljice bolj ustvarjalen in izviran kot pri gledanju risanke. Mnenja sem, da risanka zavira razvoj otrokove domišljije. Postavljeno hipotezo, da se pri branju pravljic otrokova domišljija bolj razvija kakor pri gledanju risank, lahko potrdim.

Otroci so po branju pravljice morali narisati Palčico, kakor so si jo predstavljali. Ilustracije so bile zanimive, izvirne, raznolike. Po ogledu risanke pa so bile ilustracije zelo podobne, saj so otroci risali, kar so videli, brez uporabe domišljije. Res pa je, da so si slike podobne le po določenih detajlih (barva oblekice, barva las), razlikujejo pa se v upodobitvi ozadja (sneg, rožice).

Ilustracije pred ogledom risanke:

Ilustracije so si pred ogledom risanke zelo različne, saj si je vsak po svoje zamišljaj izgled Palčice.

Ilustracije po risanki:

Ilustracije po risanki so si bile večinoma zelo podobne. Skoraj vsi so narisali Palčico z modro oblekico in svetlimi lasmi, spreminjalo se je le okolje.

5.6.4 Dramatizacija vpliva na otrokovo doživljanje pravljice.

Ugotovila sem, da dramatizacija pri branju pravljice igra pomembno vlogo. Otroci se lažje potopijo v pravljичni svet, lažje in bolj poglobljeno si predstavljajo junake, zanimanje za pravljico je večje, saj so otroci celoten čas branja motivirani.

Učenci so pri prvi pravljici (Peter Pan) poslušali zbrano, nato je motivacija malo upadla, nakar sem pravljico popestrila s spreminjanjem glasu, obrazno mimiko (jezna, nasmejana ...). Motivacija se je tako vrnila in videla sem otroško zadovoljstvo ob poslušanju pravljice.

Pri drugi pravljici (Palčica), pa sem brala povsem brez dramatizacije. Pravljica je bila dolga, sicer zanimiva in lepa, vendar je motivacija otrok upadala zelo hitro. Vse ostalo je postalo bolj zanimivo, začelo se je klepetanje in zanimanje za pravljico je bilo vedno manjše. Zanimivo pa je to, da so kljub temu učenci znali naštetih prav vse razlike med risanko in pravljico.

Torej hipotezo, da dramatizacija vpliva na otrokovo doživljanje pravljice, lahko podprem, saj je ta pri branju pravljic zelo pomembna. Velik vpliv ima na doživljanje otrok ob poslušanju, na njihove predstave in konec koncev tudi užitek ob poslušanju.

6 SKLEP

O, to be sure, we laugh less and play less and wear uncomfortable disguises like adults, but beneath the costume is the child we always are, whose needs are simple, whose daily life is still best described by fairy tales.

(Leo Rosten)

Pravljica in risanka sta nepogrešljivi v otroštvu vsakega otroka. Pravljica nepredstavljivo vpliva na otroka s svojo magičnostjo, otroku pomaga v stiski, mu ponuja tolažbo, otrok s pravljico razvija in prepozna svoja čustva. Otroci pravljice doživljajo drugače kot odrasli, zato svojim otrokom ne bi smeli razlagati pomena zgodbe, temveč pustiti, da jo otrok doživlja po svoje.

Odrasli se ponavadi ne zavedamo moči, ki jo ima pravljica. Vendar je ta moč neprecenljiva, saj otroku pomaga, ga razveseljuje ter mu daje moč in pogum glavnega junaka.

V svoji diplomski nalogi sem se posvetila predvsem otroškemu doživljanju pravljic in kaj dejansko pravljice pomenijo za otroke.

Ugotovila sem, da pravljice včasih niso bile namenjene le otrokom, temveč se je vse začelo s pravljicami za odrasle, nato pa so s prilagojenimi risbami in zgodbami postajale pomembnejše predvsem za otroke. Pravljice so otrokom namenjene predvsem zato, ker otroci še dopustijo domišljiji prosto pot, kar je odraslim že težje storiti. Otroci se prepustijo in sanjajo, nimajo predsodkov o nerealnosti, temveč se poistovetijo z junaki, z njimi čutijo, se veselijo, žalostijo ter bojijo.

Pravljice otrokom pomagajo razvijati domišljijo, saj si prebrano lahko predstavljajo čisto po svoje. Ko starši otrokom berejo pravljice ali ko otroci berejo sami, razvijajo besedni zaklad, nagovarjajo celotno otrokovo osebnost. Pravljice so zdravilo za plašne in nemočne otroke, saj jim junaki v pravljicah dajejo pogum, ko otroci slišijo, kako je njihov junak premagal nasprotnika.

Pravljice otroke tudi moralno vzgajajo. Skoraj vsaka ima neko sporočilo, ki si ga otrok nevede zapomni.

Pravljice ponavadi govorijo o vsesplošnih življenjskih problemih ter ga tako pripravijo na realno življenje. Otrok se skozi pravljice spozna z določenimi življenjskimi vrednotami, ki jih s pomočjo pravljič absorbira na prijeten način. Tako se nauči reševanja problemov, premagovanja ovir, prav tako kot njihovi junaki.

Zato naj starši otrokom berejo pravljice.

Ugotovila sem, da je otrokova motivacija za branje odvisna od tega, kolikšno zainteresiranost za branje imajo starši. Velik zgled dobijo prav od družine in ravno zato moramo otroku pokazati dobre strani branja ter imeti do tega dober in pozitiven odnos. Tako bo tudi otrok lažje in z večjim veseljem prebiral knjige. Prav odrasli smo tisti, ki otroku omogočimo vstop v svet knjige, zato mu ta vstop prikažimo s pozitivnim odnosom do knjige in branja. Tako bo tudi otrok razvil notranjo motivacijo za branje.

Otroci vidijo, da je vse, kar je nezaželenega v pravljičah kaznovano in tako dobijo motivacijo, da bodo delali dobro. Poistovetijo se z njihovim junakom in vedo, da če bodo delali dobro, ne bodo kaznovani, v nasprotju z zlobnim junakom, ki pa ga bosta doletela kazen in nesrečno življenje.

Po ugotovitvah lahko trdim, da je pravljica v otroškem življenju nekaj nepogrešljivega. Otroci pravljice doživljajo z močnimi čustvi, katere ob branju sproščajo. Rečem lahko, da ima pravljica neverjeten vpliv na otroka.

V zadnjem delu o pravljici sem želela raziskati tudi, če je pametno brati pravljice v šoli. Skozi vso literaturo sem ugotovila, da je to še priporočljivo in zaželeno. Z branjem pravljič hranimo otroško domišljijo, kar pripomore k večjemu doživljanju, hkrati pa razvijajo besedni zaklad, odkrivajo sami sebe ter spoznavajo svoja čustva. Poleg tega pa ima večina pravljič tudi sporočilno vrednost, tako da otroci iz pravljič dobijo veliko in še več.

Dandanes pa vedno več otrok posega po vizualno podprtih pripovedih, kar je po eni strani dobro, po drugi pa vprašljivo. Ugotovila sem, da čezmerno gledanje televizije res škoduje otrokom, saj nazadujejo v miselnih procesih, ni jim potrebno pretirano razmišljati, ne

razvijajo besednega zaklada, tudi ne domišljije. Po drugi strani pa risanke otrokom omogočajo sprostitev in veselje. Znano pa je, da risanke ne morejo nadomestiti branja, ker ne razvijajo bralnih sposobnosti, ne spodbujajo jezikovnih zmožnosti ter, kar je najpomembnejše, ne vplivajo na kognitivni razvoj.

Seveda je priporočljivo, da se z otrokom o risankah pogovarjamo, sploh o nasilnih temah, saj lahko zelo vplivajo na otroško reagiranje in odzivnost.

Zanimalo me je tudi, kako je z gledanjem risank v šoli. Po besedah mentorice iz osnovne šole je gledanje risank priporočljivo ter zabavno in sprostilno za otroke, zato si ponavadi ob malici pogledajo kakšno risanko. Sama ne spodbuja azijskih ter nasilnih risank, zato si raje pogledajo klasične risanke, ki dejansko vsebujejo sporočilo, da otroci od risanke kaj odnesejo.

Pametno je vnesti v pouk tudi medijsko vzgojo, saj tako otroke naučimo pametnega ravnanja, sprejemanja ter kritičnega izločevanja neprimernih vsebin. Otrok mora vedeti, kaj je zanj dobro in kaj ne, tudi kaj je zaželjeno, da gleda, in kaj malo manj.

Risanko lahko uporabimo kot motivacijo za branje, saj sem z otroci na osnovni šoli, kjer sem izvajala empirični del, ugotovila, da so bili otroci po risanki motivirani, da slišijo še pravljico, saj sem jih opozorila, da morajo biti pozorni na vse razlike, ki se bodo pojavile med risanko in pravljico. Velikokrat se zgodi tudi, da otrok gleda risanko, nato pa si želi prebrati še pravljico, saj so knjige velikokrat bolj natančne v opisu prostora, dogajanja in junakov.

Na koncu sem opisala še Animateko in program Slon, ki je namenjen najmlajšim udeležencem. Skupaj z Animateko smo z učenci posneli tudi krajšo risanko. Otroci so spoznali postopek snemanja in ugotovili, da nastanek risanke le ni tako preprost.

Pravljice so bogastvo literature, zato moramo otrokom knjige in branje predstaviti s pozitivnim odnosom ter jim pokazati dobre strani branja. Pravljice otroke vzgajajo in to brez nepotrebnega moraliziranja.

Otroci se ob pravljicah počutijo varne, imajo neko zatočišče pred realnim svetom, kar jim vzbuja občutek lagodja.

7 LITERATURA

1. Batagelj, V. idr. (1998). *Vzgoja za medije in z mediji*: zbornik Mednarodne konference vzgoje za medije in z mediji, Piran, maj 1997, Ljubljana, Zavod republike Slovenije za šolstvo.
2. Bergant, M. (1974). *Razvijajmo sposobnosti predšolskega otroka*. Ljubljana, Zveza prijateljev mladine Slovenije.
3. Bettelheim, B. (1999). *Rabe čudežnega. O pomenu pravljic*. Ljubljana, Studia Humanitatis.
4. Borčič, M. in Nakrst, M. (1984). *Uresničevanje filmske vzgoje v osnovni šoli*. Ljubljana, DDU Univerzum.
5. Cole, R. M. (2009). *Ustvarjajte za otroke: pravljice za lahko noč*. Ljubljana: Karantanija.
6. Crnković, M. (1987). *O otroški pravljici*. V: Tancer-Kajnih, D.: *Otrok in knjiga* 26. Maribor, Založba Obzorja, 21–35.
7. Divjak, Z. (2002). *Brez pravljice ni otroštva*. Krško, Gora.
8. Disney, W. (1991). *Zgodbe za otroke*. Maribor, Obzorja
9. Dolinar, K. (1998). *Leksikon Cankarjeve založbe*. Ljubljana, Cankarjeva založba.
10. Erjavec, K. in Volčič, Z. (1999a). *Odraščanje z mediji*. Ljubljana, Zveza prijateljev mladine Slovenije.
11. Goljevšček, A. (1991). *Pravljice, kaj ste?* Ljubljana, Mladinska knjiga.
12. Grosman, M. idr. (2003). *Beremo skupaj*. Priročnik za spodbujanje branja. Ljubljana, Mladinska knjiga.
13. Grosman, M. (1998). *Risanka ali pravljica*. V: Tancer-Kajnih et al.: *Otrok in knjiga* 46. Maribor, Pedagoška fakulteta, 52–61.
14. Haramija, D. (2012). *Tipologija pravljic na Slovenskem: Otrok in knjiga* 83. Maribor, Založba Obzorja, 12–23.
15. Haramija, D. (2012). *Nagrajene pisave*. Murska Sobota, Založba Franc-Franc.
16. Kobe, M. (1987). *Pogledi na mladinsko književnost*. Ljubljana, Mladinska knjiga.
17. Kordigel, M. (2000). *Mladinska literatura, otroci in učitelji. Komunikacijski model »poučevanja« mladinske književnosti, I del*. Ljubljana, Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

18. Kordigel, M. (1991). *Pravljica in otroška fantazija*. V: Glazer, A. et al: *Otrok in knjiga* 32. Maribor, Obzorja, 34–42.
19. Kordigel Aberšek, M. (2008). *Didaktika mladinske književnosti*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, NUK.
20. Kranjc, A. (1982). *Motivacija za izobraževanje*. Ljubljana, Delavska enotnost.
21. Milčinski, J. in Pogačnik-Toličič, S. (1992). *Pravljica za danes in jutri*. Ljubljana, Državna založba Slovenije.
22. Munitić, R. Kovačič, L. (1976). *Dežela animiranih čudes*, Ljubljana, Univerzum.
23. Ortner, G. (1997). *Pravljice, ki so otrokom v pomoč: zgodbe, ki pomagajo odpravljati strah in napadalnost , in kaj morajo o tem vedeti starši*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
24. Rugelj, S. (2006). *Poglej si z novimi očmi*. Ljubljana, založba UMco.
25. Ričan, P. in drugi (1999). *Krotimo televizijo*. Celje, Mohorjeva družba.
26. Rodari, G. (1996). *Srečanje z domišljijo*. Ljubljana, Mladinska knjiga.
27. Saksida, I. (2010). *Aktualnost tradicije pri pouku književnosti: naj mladi bralci v šoli res "berejo kar koli in kakor koli"?*. V: Revija za elementarno izobraževanje. Letnik 3, št. 4, str. 5–23.
28. *Slovar slovenskega knjižnega jezika* (2005). Ljubljana, Državna založba Slovenije.

ELEKTRONSKI VIRI

1. Alexander, A. (2004), *Children and television*. Pridobljeno 22. 9. 2013 iz <https://www.museum.tv/archives/etv/C/htmlC/childrenand/childrenand.htm>
2. Kucler, M. (2002), *Pravljica kot socialnopedagoška intervencija*. Pridobljeno 27. 10. 2013 iz http://www.google.si/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCoQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.dlib.si%2Fstream%2FURN%3ANBN%3ASI%3ADOC-6PFK3M8K%2F9286a7f6-68e0-484e-99be-5642778b5f5f%2FPDF&ei=YaRvUv66OqjY4wTt5IGACQ&usg=AFQjCNGQ43W7xSOeQJ3LL-NDbuMGQcR9wA&sig2=13Hirm1_hAOBv7X3LfphAg&bvm=bv.55123115,d.bGE
3. *O Animateki*, pridobljeno 20. 09. 2013 iz <http://www.animateka.si/sl/sl/festival/about-animateka>
4. Simčič, V. (2012), *Z Mileno Milevo Blažič o pravljicah*. Pridobljeno 15. 10. 2013 iz <http://www.delo.si/kultura/knjizevni-listi/z-mileno-milevo-blazic-o-pravljicah.html>
5. <http://www.pravljice.org/pravljice/>

8 PRILOGE

- Kratak opis risanke: Muca Copatarica in pošast Copata.

Muca Copatarica na vrtu svoje hiške sedi na gugalnici in uživa v poletnem dnevu. Ptički žvrgolijo, rožice cvetijo v vsej svoji lepoti, poletje je pred vrati in Muca copatarica si končno vzame malo prostega časa od pospravljanja copatkov, saj ima v mislih, da je za otroke prišel čas počitnic. V mišljenju, da so se otroci kaj naučili s tem, ko jim je skrivala copatke, zasliši grozen hrup. Gruča otrok hiti proti njeni hiški, zato urno vstane iz gugalnice ter se odpravi do vhoda. Otroci jo kličejo, naj jim brž pomaga. Muci copatarici ni jasno, čemu taka panika, zato otroke pomiri, nato pa ji deček razloži situacijo.

Dogaja se že cel teden, pravi deček. Naši copatki ponoči izginejo, podnevi pa so zopet doma. Muca copatarica jih gleda ter se jim nasmeji. »Kako pa veste da ponoči izginejo?« Deček nato odgovori, da je ponoči postal žejen in ko je hotel obuti copatke na poti v kuhinjo, jih ni bilo nikjer blizu postelje, tam, kjer jih je pustil. In tudi ni edini, ki se mu je to dogajalo že več dni. Ostali otroci pritrdijo. No takole se zmenimo, je dejala Muca copatarica: »Pustite copatke danes ponoči pri meni in bom jaz opazovala, kaj se dogaja.« Otroci res odidejo, Muca copatarica pa ostane sama s kupom malih copatk.

Ponoči, ko se Muca copatarica odpravi spat, se le dela, da res spi. Na skrivaj skrbno opazuje, če so vsi copatki še na svojem mestu.

Nato pa se zgodi nepredstavljivo. Copatki začnejo sami od sebe počasi drseti proti vhodnim vratom. Muca copatarica prestrašeno opazuje dogajanje. Ko so vsi copatki zdrseli skozi vhodna vrata, Muca copatarica počasi vstane, se neslišno približa oknu ter zagleda grozno pojavo na njenem vrtu. Zagledala je ogromno pošast, ki je zrasla iz vseh otroških copatk, ter jo začudeno opazovala. Pošast je začela odhajati stran od hišice, zato je Muca copatarica zbrala ves pogum, ki ga je imela, stekla iz hišice ter ustavila pošast Copato. Ker je otrokom obljubila, da bo težavico s copatki uredila, je to tudi storila. Pošast Copato je dohitela, z vsem strahom in tresočo tačko pa se je na rahlo dotaknila pošasti. Pošast je zarohnela in se obrnila. Zagledala je prestrašeno Muco copatarico in se začela krohotati. »Kaj je tako smešno,« je vprašala Muca copatarica. Pošast Copata pa ji je odgovorila, da že cel teden čaka nanjo in da so jo otroci pripeljali do nje, saj jih je očitno dobro naučila paziti na svoje copatke. Vendar pa pošasti Copati ni bilo všeč, da si je Muca copatarica vzela prosto poletje, saj se stare navade kaj hitro vrnejo nazaj. Otroke je potrebno učiti, dokler so majhni, saj kasneje, ko odrastejo, ta priložnost mine. Muca copatarica je obljubila pošasti Copati, da bo skrbno opravljala svoje

delo še naprej, dokler ne bodo otroci stari dovolj, da ne bodo pozabili na red in pospravljanje svoji copatk. Tako so otroci dobili nazaj svoje copatke, Muca copatarica pa je še naprej skrbela, da bodo copatki vedno na svojem mestu.